

ПАЭЗІЯ Х НАРОДАЎ Х СВЕТУ

МАЦІ МАЯ, СЛАВЕНІЯ

СЛАВЕНСКАЯ ПАЭЗІЯ

ПАЭЗІЯ X НАРОДАЎ X СВЕТУ

IB ŽICI OKUPIRAN

PENGO

MUNISTICNE PARTIJE JUGO

MAJA 1959

МАЦІ МАЯ, СЛАВЕНІЯ

ВЫБРАНЬЯ СТАРОНКІ СЛАВЕНСКАЙ ПАЭЗІІ
XIX—XX СТАГОДДЗЯЎ

*Пераклад са славенскай
Ніла Гілевіча*

МІНСК
«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»
1976

М 35

И (Словенск)

Укладанне, прадмова,
біяграфічныя даведкі і заўвагі перакладчыка

Пераклад зроблены па кнігах:
Slovenska lirika (1945—1965).
Izdala in založila Slovenska matica. Ljubljana, 1967.
Iz roda v rod duh išče pot.
Mladinska knjiga, Ljubljana, 1969.
Živi Orfej. Cankarjeva založba v Ljubljani, 1970.

М $\frac{70404-120}{302(05)-76}$ 134-76

© Пераклад на беларускую мову. Прадмова. Выдавецтва «Мастацкая літаратура», 1976 г.

ПЕСНІ З ДАЛОНЯЎ ТРЫГЛАВА

Магутным казачным волатам высіцца над Юлійскімі Альпамі, на паўночным узмежжы Славеніі, векавечны Трыглаў. Як сівізна тысячагоддзяў, спакойна паблісквае ў зыркім сонцы на ўсіх яго трох вяршынях вечны снег. Далёка-далёка відаць яму з ягонай амаль трохкіламетровай вышыні: перад ім, нібыта на ягоных жа далонях, усе яго ўладанні — зямля, дзе жывуць свабодалюбныя, працавітыя і таленавітыя нашы кроўныя родзічы славенцы. Але яшчэ далей бачыць яго маўклівая памяць. Бачыць і тыя старажытныя далячыні, калі, адціснутае з усходу аварамі, прыйшло сюды — бадай ці не ў шостым стагоддзі — славянскае племя; і тыя, крыху пазнейшыя часы (канец васьмага стагоддзя), калі гэта невялікая галінка з радаслоўнага дрэва славян трапіла пад уладу дзяржавы Франкаў, а затым — нямецкіх герцагаў і маркграфіаў і канчаткова страціла сваю незалежнасць; і ўсю больш чым тысячагадовую эпоху панавання чужынцаў — больш тысячы гадоў вялікага духоўнага процістаяння каланізатарска-асімілятарскай палітыцы заваёўнікаў; і час не такі ўжо далёкі — векапомны для паўднёвых славян тысяча дзевяцьсот восемнаццаты, калі ў выніку крушэння аўстра-венгерскай манархіі Славенія атрымала незалежнасць і ўвайшла ў склад аб'яднанага Каралеўства сербаў, харватаў і славенцаў; і зусім нядаўнія гады — гады гераічнай барацьбы супроць нямецкіх і італьянскіх

фашыстаў, якая прывяла да перамогі народнай улады і ўтварэння Сацыялістычнай Рэспублікі Славеніі — адной з шасці суверэнных рэспублік Югаславіі.

Так, здаецца, што гэты непрыступны волат Трыглаў трымае Славенію на сваіх дужых шырокіх далонях, якія ён распасцёр — адну на поўдзень, аж да берагоў сіне-бялёсага Ядрана (Адрыятычнага мора), другую — на ўсход, у міжрэчча Савы і Дравы, буйнейшых прытокаў Дуная. Акамянелымі мазалямі на гэтых шорсткіх, але пяшчотных далонях горбцяца атуленыя лясамі горы і ўзгоркі; блакітнымі жылкамі прасвечваюць быстраплынныя, півучыя рэкі і рэчкі — з дзівоснымі вадаспадамі на іх; срэбранымі прысцёнкамі свецяцца і зіхацяць белакаменныя гарады — Любляна, Марыбор, Цэлье, Птуй, Есяніца, Камнік, Копер, Піран, Нова Места... Сотні гэткіх жа белых, чыстых і ўтульных гарадкоў, сёл і вёсак.

Вольнымі птахамі з чароўных далоняў волата, не баючыся ні хмар, ні бліскавіц, узляталі цягам доўгіх стагоддзяў песні — узляталі, каб крыляць не толькі над родным краем, але і над цэлым светам, усюды і скрозь, дзе сэрцы людзей адчынены для хараства і праўды, добра і справядлівасці. Да нас, пад наша беларускае неба, у апошнія гады яны заляталі ўжо не аднойчы, але ўсё маленькімі чародкамі, толькі як пасыльныя вестуны — дзеля прывітання. Цяпер жа, упершыню, яны ляцяць да нас не чародкай, а досыць вялікім выраем; у іх многа імён і многа розных, непадобных між сабою галасоў. Пра што, аб чым яны, гэтыя песні?

Перш за ўсё, гэта песні пра гістарычны лёс народа, пра яго шматвяковую барацьбу за ўз'яднанне славенскіх зямель у адной, свабоднай і незалежнай, дзяржаве, за развіццё і росквіт роднай культуры, нацыянальнай школы, старажытнай славянскай мовы. Песні пра нядолю працоўнага чалавека, пра пакуты

і згрызоты яго душы, пра яго заповітныя мары аб шчасці. Песні пра веліч духу герояў і заступнікаў народа, такіх, як «мужыцкі кароль» Мація Губец, які абяцаў сялянам зямлю і волю і якога багацеі «каранавалі дачырвана распаленай у агні каронай. Песні пра вечныя і простыя радасці жыцця, даступныя і зразумелыя кожнаму, дзе б чалавек ні жыў: пра любоў да роднай зямлі і захапленне яе чароўнай прыгажосцю, пра салодкую стому ў целе ад плуга і касы, тапара і молата, пра таямніцы і ўдехі каханя, пра ні з чым не параўнанае шчасце мацярынства... Песні нянавісці і гневу, з якімі ў гады апошняй вялікай вайны змагаліся супроць фашысцкіх акупантаў байцы народна-вызваленчай арміі. Песні, у якіх б'ецца ўсхваляваны, часам трывожна-няроўны пульс сённяшняга дня і з якіх выпраменьваецца святло чалавечнай думкі пра дзень заўтрашні.

Зрэшты, хіба можна пералічыць усё тое, пра што гавораць песні? Колькі ні вызначай іх матывы, ідэі і вобразы — удумлівы чытач сам для сябе заўсёды знойдзе больш, бо ён знойдзе і тое, што можа знайсці толькі ён, што нібыта і адрасавана было непасрэдна яму — хаця твор і напісаны сто ці болей гадоў назад. З паэзіяй бывае толькі так — яна ўспрымаецца індывідуальна, уласным сэрцам.

Вядома, у агромністым, старажытным і вечна маладым садзе славенскай паэзіі звонкіх і самабытных галасоў намнога больш, чым удалося гэтым разам пераняць і перайначыць на беларускі лад. Па-за кнігай засталіся цэлыя літаратурныя эпохі — усё, што было да заснавальніка новай славенскай паэзіі вялікага Прэшэрна: вершы пратэстанцкіх паэтаў перыяду Рэфармацыі (шаснацатае стагоддзе), вершы каталіцкіх паэтаў семнацатага-васемнацатага стагоддзяў, творчасць паэтаў славенскага асветніцтва (канец восемнацатага — пачатак дзевятнацатага стагоддзяў).

Ды і з наступных эпох выбраны імёны толькі, на мой погляд, найбольш значныя, перш за ўсё тыя, чыя творчасць вызначаецца выразнай грамадскай накіраванасцю. Са шкадаваннем думаю аб тым, што менш, чым яна таго заслугоўвае, адведзена месца сучаснай славенскай паэзіі. Але тут ужо нічога не зробіш — ёсць межы, з якімі трэба лічыцца.

Вельмі хацеў бы спадзявацца і верыць, што беларускі чытач, з думкай пра якога я прыручаў гэтых залётных птахаў у паэтычным небе нашай бацькаўшчыны, не застанецца расчараваным.

Ніл Гілевіч

ФРАНЦЭ ПРЭШЭРН

МЕЎ ШМАТ НАДЗЕЙ...

**Меў шмат надзей і страху шмат,
пазбыўся ўрэшце — і не рад:
пустое сэрца між людзей
зноў страху прагне і надзей.**

КУДЫ?

Рвануся з распачы-бяды —
сябры пытаюцца: «Куды?»

Спытайце хмару над зямлёй,
спытайце хвалю за кармой:

куды ляцяць яны, куды —
аддаўшы ветру павады?

Так не магу сказаць і я,
дзе распач кончыцца мая.

Бо толькі ведаю даўно:
не стрэну шчасця ўсе адно

і месца ў свеце не знайду,
дзе б мог забыцца пра бяду.

ЗАГАДЫ

«Не памкніся, загадала,
пры народзе зачашіць!»
Дзяўчыначка маладая,
я магу пакорным быць!

«Не надумай, загадала,
пра любоў мне гаварыць».
Дзяўчыначка маладая,
я магу пакорным быць.

«І не трэба, загадала,
марна кветкі мне дарыць».
Дзяўчыначка маладая,
я магу пакорным быць.

«І да хаты, загадала,
сцежку нечага тарыць!»
Што ж, я ўмею, калі мала,
і такім пакорным быць.

«Пастарайся, загадала,
назусім мяне забыць».
Я ж хачу, каб гэта стала,
каб як-небудзь гора збыць!

Пачакай, вась сэрца, можа,
перастане стукаць-біць...
А датуль — даруй мне божа! —
не змагу я разлюбіць.

НЕЗАКОННАЯ МАЦІ

Ах, і за што пакарана я,
дзетка мая, крывінка мая,
што маладзенькая мушу тужыць,
неабвянчанай, без мужа, жыць?

Біў мяне бацька за сорам-стыд,
плакала маці па мне наўзрыд,
родзічы бэсцілі, хто як мог,
гналі чужыя прэч за парог.

Той, што адзіны быў любы мой,
той, што сапраўдны бацька твой,
ходзіць па свеце, бог знае дзе,
кінуўшы ў ганьбе нас і ў бядзе.

Ах, і за што ж пакарана я,
дзетка мая, крывінка мая?
Гора з табой мне, ды што зраблю?
Я ж усё роўна цябе люблю!

Толькі загляну ў вочкі твае —
здасца, што ў небе сонца ўстае,
толькі ўсміхнешся, як падыду,—
тут жа забуду гора-бяду.

Той, хто і птушак поіць расой,
хай тваю долю ўквеціць красой!
Трэба было ты, малое, ці не —
буду да смерці любіць цябе.

САЛДАЦКАЯ ПЕСНЯ

Пяць футаў з гакам — самы рост!
Бывай шчасліва, маці!
І вы, сябры, бывайце!
Мне да казармы шлях наўпрост.
Пяць футаў з гакам — самы рост!
Ды і сілёнкі хопіць:
не кволы хлопец!

Бацькоўскай хаце — мой паклон!
Хай той, хто духам слабы,
фартух пільнуе ў бабы —
сівец з ёй да скону дзён!
Юнака бой заве — і ён
шукаць не будзе долі
з сахою ў полі.

Не для яго й вучоны сан —
чым лепш ярмо навукі
сляпой мужыцкай мукі?
Найпершы сан — салдацкі сан:
салдат пра хлеб не дбае сам —
цар дасць і кавал хлеба
і ўсё, што трэба!

Ён дома ўсюды і нідзе,
ён марна час не губіць:
чужых дачок галубіць
або да ўдоўкі забрыдзе,
і, калі полк з кватэр ідзе,—
каханкі помніць просяць
і вочы росяць.

Адной каханай верны ён,—
што славаю завецца,
што ў бітву разам рвецца
на непрыступны бастыён,
скрозь вал агню, скрозь гул і звон,
дзе смерць юнакаў ліча
і ўперад кліча.

Вядома, кожны прыйдзе з нас
да вечнага спакою:
хто не на полі бою —
то ў ложку стрэне гэты час.
Пяць футаў росту — самы раз,
каб жыць ваўсю, са смакам,
смерць стрэць юнакам!

КАЛІ ВУЧОНЫ ЛЕКАР ПЭЎНА ЗНАЕ

Калі вучоны лекар пэўна знае,
што смерць ад хворага ўжо не адвесці,
дае дазвол — што хочаш — піць і есці
і лекі больш глытаць не прымушае.

Калі пад страшнай бурай ускіпае
ажно да дна марская роўнядзь дзесьці,—
працяты распаччу, рыбак, урэшце,
па волі хваль свой човен пльць пускае.

Не буду больш глытаць я слёз пакуты!
Вы, думкі, мары, палкія парывы! —
Даю свабоду вам — здымаю пумы.

Няхай вас корць нясе ў прастор бурлівы,
хмялейце ад салодкае атруты,
што мне раз'ела сэрца ў век жахлівы.

З НІЗКІ «САНЕТЫ НЯШЧАСЦЯ»

* * *

О Врба, кут мой родны, сэрцу мілы,
дзе бацькаў двор і пры дарозе хата,
калі б не прага ведаў, што крылата
панесла ўдаль мяне, за небасхілы,—

не раз'ядала б мне атрута жылы,
бо сэрца слодыччу было багата,
у лёс свой вера не была б распята,
не быў бы я ахвярай згубнай сілы!

Мне б сэрца вернае для шчасця-ладу
прынесла ў дом выбранніца-каханка —
багачка гэткага не дасць пасагу!

Мой човен плыў бы ціха, нібы хмарка;
дом ад агню і збажыну ад граду
ахоўваў бы сусед мой — святы Марка.

* * *

Вандроўніка ў пустыні ноч застала,
сцяжына знікла, дол ахутаў морак,
і хоць бы дзе агеньчык у прасторах,—
душа міжволі родны дом згадала.

Счакаўшы, поўня над зямлёй заззяла —
і ўбачыў ён клубкі гадзюк у норах,
з бярогі тыгр устаў, пачуўшы шорах,
і леў захроп — аскал наўпроць аскала.

Так юнака надзея гнала ўперад,
пакуль заслона мройнасці ад вока
хавала ранак, у які ён верыў.

Развеелася ноч, і што ж навокал?
Агідны свет, як звер, іклы апчэрыў,
і ўсюды бездань зеўрае глыбока.

* * *

Дуб, звалены зімовым ураганам,
вясной, як сонца ласкава прыгрэе,
сям-там ізноў лісцём зазелянее:
адразу смерць не зладзіць з веліканам.

І ўсё ж яму не быць уратаваным:
яшчэ праз год, як снег у лесе стлее,
ніводным парасткам не прасвятлее:
ужо ім тлен валодае, скананым.

Так гіне твой бядак, ліхая доля,
калі яго з вышыняў вобзем бразне
рука твая, і ён ляжыць на доле;

ён смерць усведамляе ўсё выразней;
жыццё, як свечка, мігаціць паволі,
пакуль не выгарыць зусім, і згасне.

* * *

Жыццё — турма, час — кат у ёй бяздушны,
турбота — новая штодзень нявеста,
цярпенне й роспач — слугі без пратэста,
раскаянне — ахоўнік недвuruшны.

О смерць, не баўся: збрыдзеў мур удушны;
ты — ключ, ты — дзверы,
ты — да шчасця сцэжка,
што нас вядзе туды, дзе глен да рэшты
у немагу абярне звон ланцужны;

туды, дзе нас пагоня не спаймае,
дзе хціўцам крыўду не чыніць над намі,
дзе ўсе згрызоты чалавек збывае;

туды — у тое ложа ў цёмнай яме,
дзе сон такі, што — хто ні засынае —
бяды не ўзбудзіць нават перунамі.

Франц Прэшэри

K E R S T

per

ŠAVIZI.

Povéſt v verſih.

Sloſhil

D^r. PREŠÉRIN.

V Ljubljani,
natisnil Joſhef Blaſnik.

1836.

*Першае выданне
«Хрышчэenne на Савіцы»*

ФРАН ЛЕЎСТЫК

ПЕСНЯМ

Дзверы насцеж перад вамі,
птушкі мілыя, ляціце,
свіргачыце, шчабячыце
над гарамі, над садамі!

Як пачуюць хор ваш спеўны
шпак, каролік і глінянка,
верабей, юрок, аўсянка —
узбунтуюцца, напэўна.

«Вы чужыя ў нашым гурце,
ваша спеўка нам нялюба,
голас ваш дзярэцца груба —
ён зусім нам не па гусце».

Вы тады ім адкажыце:
«Франа Леўстыка мы дзеці,
ён паэт, прызнаны ў свеце,—
так што, братцы, пацярпіце!»

НАША НЯШЧАСЦЕ

Што бацькаўшчыну мілую чакае?
Яе жыцця крыніцы глушыць смецце,
ужо даўно яе ў абдымкі смерці
пракляцце наша за грахі штурхае.

Ганебны дзень, славенцы, наступае —
дзень, што адплоціць нам за ўсё на свеце!
Апошні сын над ямай не здрыгнецца —
без слёз свой род згібелы пахавае.

Халуйства, здраднасць, слепата, бязволле,
грызня за костку з панскага застоля,
і здольнасць, што нас з малпамі радніць:

сваё — аплёўваць, не сваё — хваліць,—
вось тое зло, што нас ператварыла
ў няшчасны люд, а не чужая сіла!

ВОРАГАМ

Я зразумеў, чаго вы варты,
І не панёс вам свой паклон.
Таму цяпер і вінаваты:
На мне і гнеў ваш, і праклён.

Не мог я крылы гругановы
З прымусу белымі назваць.
Я цернем стаў для вас, панове,
І ўжо такім — што не стрываць.

Перад нахабствам я не збочыў,
Душой ніколі не скрывіў.
Як соллю, праўдай сек у вочы,
А ў ласцы быць — не наравіў.

Я ўсё спазнаў праз вас, шаноўных,—
І здзек, і голад, і нуду,
Але да ясляў ваших поўных
Я не прыйшоў і не прыйду!

Да ясляў тых, дзе даўгавухі,
Набіўшы досыта трыбух,
Раве заўзята, без аддухі:
«Хто не жарэ тут — нам не друг!»

Сабакам вы мяне назвалі,
Што не хацеў быць вашым псом.
Як на нявернага, плявалі
Усім раз'юшаным гуртом.

І сёння род ваш абуялы
Раскрыжаваць мяне гатоў —
І важакі, і прыліпалы,
Брыда з канаў і з-пад платоў.

Але я голаў не схіляю,
Хоць спаласуйце на рубцы,
І вам без страху заяўляю:
Вы — махляры, а вы — сляшцы!

СИМАН ЕНКА

З НІЗКІ «МАЛЮНКІ»

* * *

Ружа маладая,
як зара, палае,
яе лісце хлопцу
ціха прамаўляе:

«Сёння ў шлюбе стане
тваё мілаванне,
ружамі аздобіць
дарагое ўбранне.

Як падзе дадолу
вэлюм падвянечны,
стопчуць мае кветкі
на памосце нейчым».

* * *

Любую дачушку
пахавашы ў яме,
росіць жвір матуля
горкімі слязамі.

А наўкол прырода
з смехам ажывае,
травень на магілах
кветкі рассявае.

Чалавек на долю
скардзіцца і плача,
пташак, дробны пташак,
весеціцца, скача.

* * *

Там, у полі роўным,
ружа зацвітае,
жаўранак ёй песні
голасна спявае.

Звонкі спеў варуша
пышныя пялёсткі,
туляцца ў пяшчоце
кветкі, нібы сёстры.

Льецца шэпт таемны
праз загон даспелы,
слыху недаступны,
сэрцу зразумелы.

* * *

Сярод сосен цёмных
белая бярозка
вырасла ў самоце
пад апекай боскай.

Колькі год красуе
у глушы малая.
Вецер голле хіліць,
лісце абрывае.

Тое лісце ўдалеч
пераносіць вецер —
шчаслівейшым сёстрам
ад бярозкі весці.

* * *

Сумны ў чыстым полі
бел-малойчык ходзіць,
коніка ўдалога
на абротцы водзіць.

«Ты гуляй, буланы,
па траве-мураўцы;
бой, і боль, і раны —
гэта ўсё я страціў.

Паламана шабля,
леглі пабрацімы,
хто жывы астаўся —
гіне без радзімы».

* * *

Свой палац надзейна
будуе мурашка,
дзень у дзень пра ўтульнасць
дбае малюпашка.

Доўгі шлях прамерыць —
пядзяў сто ад дома —
і назад што-небудзь
цягне пакрыёма.

Арол гняздо робіць
на вяршыні снежнай,
крыллем вымярае
свет увесь бязмежны.

ТРАЯКАЕ НЯШЧАСЦЕ

Няшчасны, хто бяздомны,
хто сам сабе не гаспадар,
абыдзе свет раздольны —
і скрозь плююць бадзягу ў твар.

Няшчасны, хто сядзе
нахлебнікам за стол чужы;
кусочак, што з'ядае,
гарчыць і ў горле і ў душы.

Няшчасны, хто павінен
свой дух і волю гвалтаваць
і дурням ненавісным
мазгі і рукі аддаваць.

ГІСТОРЫЯ СЛАВЕНІІ

Горыч-жальба ў сэрца хлыне,
Як успомню аб краіне,
Нідзе ў свеце не прызнанай
І нікім не ўшанаванай.

Пра сваё жыццё народы
Пішуць золатам заўсёды,
Толькі нам аб нашым лёсе
Напісаць не давялося.

Хто раскажа пра гаротных,
Што ляжаць у долях родных?
Ходзіць праўнук нетаропка
Праз магілу дзеда-продка.

І як нам праб'е часіна —
Стане домам дамавіна —
Хто пра нас сказаць рашыцца?
Намі хто паганарыцца?

Моўчкі род за родам гіне —
Вось аповесць аб краіне —
Невядомай, непрызнанай,
А нікім не шанаванай.

МЛЫНАРКА

У чоўне па рэчцы
малойчык плыве,
што ў Крайне між хлопцаў
найхрабрым слыве.

Малодка-млынарка
зірнула з млына —
і выйшла-павыйшла
на бераг яна.

Вада віратліва
праз рыну ляціць,
млынарка тужліва
на рэчку глядзіць.

Малойчык удалы
пагляд пераняў,
прыветна ўсміхнуўся,
ласкава спытаў:

«Навошта, млынарка,
марнець у млыне?
Няўжо ты, млынарка,
баішся мяне?»

«Мне добра, малойчык,
і ў сценах пустых,
і я не баюся
мужчын маладых.

А толькі я выйшла
на бераг, сюды —
спеў ветру паслухаць
і пошум вады».

«Млынарка-малодка,
хоць хвалі й шумяць —
занадта самотна
адной тут гуляць.

Калі не баішся —
давай мы з табой
прысядзем, малодка,
у цень пад вярбой».

Гаворачы гэтак,
ён човен прыгнаў,
красуню-млынарку
за ручаньку ўзяў.

Аднекваючыся,
усё-такі йшла
туды, дзе густая
вярбіна расла.

Гадзіна прабегла,
другая — услед,
і сонца даўно ўжо
асела за лес,

калі маладзіца
варталася ў дом
і зноў зацяляхаў
малойчык вяслom.

Як глянуў на жонку
млынар-небарак:
«Ой, дзе ты сукенку
скамечыла так?»

І што за няшчасце
было ў цемнаце:
чаму твае косы
скудлачаны ўсе?»

«Я сцежачкай вузкай
хадзіла гуляць;
дзе дыхае ветрык,
дзе хвалі шумяць,

але пад вярбінай
упала на хлам —
сукенку і косы
скамечыла там».

Млынар супакоіў
млынарку сваю:
«Я сцежку дагледжу,
вярбіну спалю,

каб жонка кудлатай
дадому не йшла,
сукенка каб змятай
па ёй не была».

ЁСІП СТРЫТАР

СОНЦУ

Ты, што і ў кут найцёмны свеціш ясна,
ты прасвятлі дзяржаўныя «галовы»,
каб паказалі шлях нам да абновы,
да лепшай долі — з галыцьбы няшчаснай.

Зрабі й яшчэ дабро: іскрой нязгаснай
любоў у сэрцах запалі, каб словы
расплавілі бяздушша лёд суровы,
што боль спагады амярцвіў заўчасна.

Калі ж усё гэта табе няўзмогу,
дык прасвятлі гаротных — хай спазнаюць,
якую выбралі для іх дарогу.

Няхай іх сэрцы гневам запалаюць
і хоць аднойчы, на пацеху богу,
«павадырам» пасвецяць у палацах!

З НІЗКІ «ВЕНСКІЯ САНЕТЫ»

* * *

Славенцаў племя, ты пашаны варта
за розум свой, якіх на свеце мала.
Чаму ж ты ў руці махляроў папала,
што к гібелі цябе вядуць упарта?

Ганьбуюць, бэсцяць, ставяць лёс на карту,
а ты ім «дзякуй» кажаш, «богу хвала!».
Дзе гонар твой, які раней ты знала?
Суседзі больш твайго не цэняць гарту.

Як стаць магло, што ў краі гаспадарыць
нікчэмны зброд, без сэрца, без сумлення,
што яшчэ больш набіць кішэні марыць?

Ты просіш хлеба — ён дае каменне.
Ці доўга ж будзе ён яшчэ махлярыць?
Ці толькі бог табе пашле збавенне?

ШТО ЧАКАЦЬ?

Што чакаць, браткі? Капайма
дол глыбокi для труны,
а ў труне той пахавайма
ўсе надзеi, мары, сны.

Больш i больш гусцее морак,
i што рухне ноч-турма
i рассветліцца ў галовах —
спадзяёмся мы дарма!

Фран Лейстык

Сіман Енка

З ЦЫКЛА «ДРОБЯЗЬ»

63

«На бой!» — «Ці зможам, ці загінем!»
«Смялей!» — «Наперад, хто жывы!»
Народзе мой, ты водгул гімнаў —
Герой ад пят да галавы!

74

«Колькі галоў — столькі і думак».
І кожная хоча, каб ёй была чэсць.
А ў нас яшчэ горш, бо горшы рахунак:
Галоў — пяць, а думак — шэсць.

109

Бадай, хутчэй паглядзіць
Авечку воўк на траўцы,
Чым між сабой паладзяць
Два нашы мовазнаўцы.

З ЦЫКЛА «КРАПІВА»

8

Што вораг я табе — ні ў якім разе
Не думай; чалавек я неблагі.
І хай цябе не дзівіць, дарагі:
Ты не настолькі у мяне ў павазе!

16

Залішне жонку не ганьбуй, мой браце любы,
Не забывай: жанчына — гэта божы дар,
А дараванаму каню у зубы
Ніколі не глядзіць пачцівы гаспадар.

ЧЫСТАЙ КРОЎЮ МАЙГО СЭРЦА

Чыстай кроўю майго сэрца
акрапіце даль-прасцяг,—
як насенне, кроў расейце
па палях, па берагах.

З тых зярнят крыві народзіць
ружаў тысячы вясна
і любоўна іх узросціць,
як дачок сваіх, яна.

Ну, а хлопцы і дзяўчаты
кветкі-ружы будуць рваць,
і прыносіць іх дахаты,
і да сэрца прытуляць.

Сэрца ўгрэе цуда-кветка,
што з крыві ўзышла вясной,
каб яно пылала вечна
за народ бяздольны свой.

МОЙ ЧОРНЫ ПЛАШЧ

Смяецца з майго плашча,
што чорны, нібы смоль?
А слёзы бачыце ў вачах?
Ці вас смяшыць і боль?

Слязьмі магілы я краплю,
што прад вачмі стаяць;
плашч, у які сябе тулю,
надзеў па мёртвых я.

Не, не, не бацька мой памёр,
не маці пахаваў,
і не братоў, і не сяцёр
я ў доле закапаў.

Бог беражэ радню, бацькоў —
няма чаго грашыць.
Ды многа іншых мерцвякоў
ужо ў зямлі ляжыць.

Хавалі праўду у труне,
я ля магілы быў,
там пелі з радасці пры мне,
адзін я слёзы ліў.

Як браталюбства клалі ў дол —
натоўп людзей стаяў,
і ўсе смяяліся наўкол,
я з жалю абміраў.

Як ідэалы у зямлі
схавалі — бачыў сам:
ля ямы ў скокі ўсе пайшлі,
я ж горка плакаў там.

Тады і радасць уцякла
навек з душы маёй,
на сэрцы скруха залягла —
і не расстацца з ёй.

Тады і мусіў я надзець
вось гэты чорны плашч,
і над магілай мар-надзей
цяпер мой чуцен плач.

НАШ ДОМ

(Аб'яднаная Славенія)

Наш дом святы быў сцёрты ў пыл,
Разнеслі ўшчэнт чужынцы.
Калючы цёрн ды мох сляпы
Сцяліўся па дзядзінцы.
Рабом між бацькавых руін
Хадзіў-блукаў бяздомны сын
І плакаў слёзна, нема,
І плач той чула неба.

Ды годзе слэз! Нам выпаў лёс
Падбаць пра дом свой родны,
Каб ён узрос пад шклом нябёс,
Прасторны і свабодны —
Для ўсіх братоў, на ўвесь наш род,
Што і на захад і на ўсход,
На поўнач і на поўдзень,—
Для ўсіх, хто з намі пойдзе!

Даволі вораг цягам дзён
Каменне наша звозіў
Для ўласных храмаў. Болей ён
Ні аднаго не возьме!
Нам кожны камень тут святы,
І ён патрэбен нам, браты,
Каб рос наш дом прыгожы,
А не палац варожы!

О, як жа ўздыме вораг гвалт!
Ды што нам гнеў чужынца?
Не можа розум наш і гарт
З рабаўнікамі ўжыцца!

У правай — кельма, ў левай — меч,
Будуйма дом! А вораг — прэч!
Паганай кроўю сыдзе
Ля нашых сценаў злыдзень!

Чужак не будзе нас таптаць
У кайданах-аковах.
Наш род тут будзе панаваць,
І звычай наш, і мова!
Нязваны госць, зайшоўшы ў дом,
Не будзе нам гаспадаром —
Гаспадары мы самі —
І бог, і цар наш з намі!

Наш дом прытулкам стане нам,
Дзе будзе ўсё дарэчы.
Ён наш і цэх, і божы храм,
І наша поле сечы!
У гурт, у гурт, будаўнікі,
Руплівай працай на вякі
Імя сваё праслаўце,
Свой дом хутчэй пастаўце!

Ах, прычакаць бы гэты дзень,
Шчаслівы дзень бясконца,
На дах высозны паглядзець,
Што ўздымецца да сонца.
Над дахам сцяг бы я прыбіў
І ўсёй душой благаславіў:
«У добры час, славенцы,
Браты-адзінаверцы!»

АНТОН АШКЕРЦ

КАРАНАЦЫЯ ў ЗАГРАБЕ 1573

Звіняць у Заграбе званы,
як не звінелі век яны:

«На сход, паны і мужыкі!
Хіба не свята — дзень такі?»

Хай разляціцца голас наш
па ўсёй Славені наўсцяж

і па Харватыі па ўсёй —
аж да апошніх самых сёл,

каб чула скрозь галеча-голь:
Мація Губец — наш кароль!»

І барабаны ў такт званам
грымяць на вулках тут і там:

«На плошчу, заграбцы, кулём:
халопа робяць каралём!»

Карону хаму надзяюць
і жэзла ў рукі падаюць!»

Там, дзе Святога Маркі храм,
жалезны трон стаіць, і там

шчаслівы, слаўны валадар,
чакае Губец лёсу дар...

Ужо з балконаў, стрэх, акон
усе глядзяць на светлы трон,

дзе вусны сцяў кароль-мужык,
і толькі ў зірку — немы крык!

Ого, які ў яго клубук!
Ці не прысаўскі ён гайдук?

З барвенкам, гляньце, і з пяром,
дый сам трымаецца арлом!..

Вось тры вяльможы сталі ў рад,
у яркім пурпуры да пят,

і пакланіліся яму,
як павяліцелю свайму.

Крануў адзін чалом зямлю:
«Хвала Мацію — каралю!

Тваё жаданне спраўдзіў бог:
твае рабы ў цябе ля ног!

А ўвесь народ — ты дбаў аб ім —
з'яднаны ў імені тваім!

У стольны Заграб рваўся ты,
на трон каб сесці залаты.

Дык трон гатоў табе, зірні:
ён залатым стаў на агні!

І ты, вялікасць, не марудзь:
займай свой трон — і славен будзь!

Што? Ты збалеў, як мел? Чаго?
Сядай, кароль: ты варт яго!..»

Крануў другі чалом зяблю:
«Хвала Мацію — каралю!

Ды без кароны — што кароль?
Каранаваць цябе дазволь!

На светлы трон ты сеў, аднак
не маеш велічы адзнак.

О найяснейшы між князьмі,
карону з рук маіх вазьмі!

Глядзі: як сонцам абдала —
яна ў агні жывым была...

Дрыжыш? Адвагі нестася?
Ты нарадзіўся для яе!..»

І трэці даў зямны паклон:
«О, як табе падходзіць трон!

А як каронай залатой
пераіначан вобраз твой!

Важак вясковай беднаты,
стаў каралём праўдзівым ты!

Прымі ж і жэзла заадно —
агнём залочана яно!

Трымай яго!.. І з ім ваюй,
распараджайся і кіруй!..»

І зноў — званы над галавой
і барабанны ў вулках бой.

«Гэй, слухай скрозь, галеча-голь:
Мація Губец — твой кароль!»

А Губец горда жэзла ўзяў
і мёртвым голасам сказаў:

«Апошні раз, і першы раз
я каралём гляджу на вас!

Са мною ўвесь гаротны люд
каранаваны сёння тут...

О маці Пятніца, калі
ускрэсне Праўда на зямлі?..

Хай вас на бой вядзе мой цень,
і — не забудзьце гэты дзень!»

ПЕРАВОЗЧЫК

Віруючы, Сава бурліць,
Дунаю ў абдымкі ляціць,
Ля берага пенай шумуе.
Ля берага ў чоўне рыбак.
Яму гэта ярасць не ў знак:
Падпёрся вяслом і сумуе.

«Гэй, ты тут дарэчы, стары:
Хутчэй свае вёслы бяры —
Праз Саву паедзем з табою.
Прыгоршчы турэцкіх манет
Ад нас атрымаеш, а не —
Заплаціш сваёй галавою!

Нам цёмная ноч памагла:
У полі, дзе вісне імгла,
Славонцы спыніліся станам.
Іх лагер пагружаны ў сон,
Мы добра разведалі ўсё —
Удар будзе наш нечаканым...»

«У грошах патрэбы няма —
Я вас перапраўлю дарма.
Навошта мне вашы дукаты?
Рыбацкай сівой галавы
Сягоння не здымеце вы:
Загад я прымаю без платы!»

І човен ляціць праз віры,
А ў чоўне — лазутчыкі тры...
Рыбак углядаецца пільна,
Як Сава ўскіпае са дна,—

З якої асалодай яна
Ахвяру б ва ўлонне схапіла!..

«Адважнае сэрца ў цябе:
Так спрытна, як ты, не грабе,
Напэўна, ніхто ў наваколлі!
А нас там пахваліць паша
І — што зажадае душа —
Надорыць дароў, як ніколі!»

«Не выйдзе!» — ім грывнуў стары,
І вёслы прапалі ў віры..
«Тут будзем мы квіты навекі!»
«Ты д'ябал!» — пачулася з хваль,
І сціхла. Варожую шваль
Не любяць славянскія рэкі.

АНТОН МЕДВЕД

ПАКУТНІК

Пануры і цёмны твой позірк,
цяжкі і няспешны твой крок,
на змучаным твары пыл, копаць
уеліся ў кожны маршчок.
О ціхі пакутнік, рабочы,
ты з лаўру не просіш вянок!

Табе б толькі выйсеці з магілы,
дзе дні абярнуліся ў ноч.
Жывая машына між мёртвых,
што высалі сіль тваіх воч.
Якой жа ідэяй жывеш ты?
За што ты памерці ахвоч?

Ідэяй глыбокай, высокай!
Што ты чалавек — не слімак,
і жыць ты жадаеш па-людску,
і цешыцца радасцю ўсмак.
А зброю ты маеш якую?
Ды толькі свінцовы кулак.

ІВАН ЦАНКАР

* * *

Ты прайшла ля маёй хаты міма,
«добры дзень» ледзь чутна мне дала,
азірнулася, бы ненаўмысна,
і далей, спакойная, пайшла.

Нібы сон, прайшла, і зразумеў я,
слёзна гледзячы з тугой услед,
што і быў самотнік і застаўся
сам з сабой на ўвесь бясконцы свет...

Я стаю каля пустога дома —
мне зачынены да шчасця шлях.
Ты пайшла, і покуль бачыць мог я —
зіхацела сонца ў валасах.

* * *

Дзе і калі маладосць прамільгнула?
Як не было!
Дзе ты, жыццё маё? З мораку ў морак,
быццам у сне, праплыло.

Там, за марамі, там, за гарамі —
дом родны мой!
Ды на дарозе гора — як стражнік
перада мной.

Мара няўрымсная, зорка на небе,
дзе твой супын?
Тысячы год ты вандруеш бяздомна
шляхам сляпым!

Ёсін Стрыгар

Сіман Грэггорчыч

УРАЧЫСТАСЦЬ У ВАРШАВЕ

*На адкрыццё помніка
Міцкевічу ў 1898 г.*

Ніводных вуснаў слова не прарвала,
ніводная сляза з вачэй не ўпала;
над Польскім краем — смерці здань-праклён.
Народ — як мёртвы.

Смяротным саванам спавіты ён:
пагаслі вочы ў чорных ценях мукі,
спакойна складзены на сэрцы рукі,
на тварах — плямы спыненай крыві.

Народ — як мёртвы.

Акаймаваны царскімі штыкамі,
застыў на акрываўленай зямлі.
Апрычнікі наўкола — груганамі.
Адно імгненне, ледзь улоўны міг —
уздрыгнуў помнік раптам — і ва ўсіх
усмешкай твары бледныя заззялі,
і вусны мёртвыя затрапяталі,
прарэзаўся на момант бляск вачэй,
бяздонных, палымнеючых вачэй...
Ад песні скалыхнуліся лясы,
і пераможна-радасныя галасы
з мярцвяцкага маўчання горда ўскрэслі.

Народ — як мёртвы.

Смяротны саван спрэс яго спавіў,
пагаслі вочы ў чорных ценях мукі,
спакойна складзены на сэрцы рукі,
на тварах — плямы спыненай крыві.

Але з-пад савана ірвудца песні —
глыбока дзесь там раны крываточаць,
і сэрцы ў гневе аж клакочуць...

Ніводных вуснаў слова не прарвала —
страляйце ж у мярцвяцкае маўчанне!
Гэй, як сціскаюцца — да хрусту — пальцы,
як горда бліскаюць з-пад веек вочы —
бы тысячы сталёвых палашоў!

ДРАГАЦІН КЕТТЭ

НА ПЛОШЧЫ

Ноч журботна
маўчыць,
бестурботна
бяжыць
па-над плошчаю месячык сонны.
Нават сна не
чутно,
на фантане
адно —
ветрык ловіць цуркоў перазвоны.

Змейкі льюцца,
журчаць,
пырскі б'юцца,
блішчаць
на вянцы чарапашыны грубай,
мітуслівы
іх звон,
віратлівы
разгон
несканчоны, як думкі аб любай.

Ззяе нема
прастор,
ах, у неба,
да зор
аніводзін цурок не ўзаўецца.

Думак смелы
развой
да Ангелы
маёй
гэтаксама дарэмна імкнецца.

Ноч журботна
маўчыць,
бестурботна
бяжыць
па-над плошчаю месячык сонны.
Сум у сэрцы
маім
болем б'ецца
глухім,
сон дзяўчыны салодкі, спакойны.

НА БАЦЬКАВАЙ МАГІЛЕ

Вядзі, грабар, мяне на ўзгорак той,
дзе гожа сосны купяцца наўзвыш,
дзе шэры камень і жалезны крыж
вартуюць вечны бацькаў супакой.

Ах, добра спаць табе тут, родны мой!
А я — бадзяюся, кругом — галыш,
і знаю: лёсу не перахітрыш,
калі душы не запрадаць самой.

Навошта ж сыну ты хлусіў свайму
пра шчасце ў свеце? Шчасце — нашы сны.
Жыццё — варожасць і бясконцы бой...

Люблю цябе, і іменна таму
не пажадаў бы табе ў «рай» зямны
вярнуцца зноў, шчаслівы бацька мой!

MORITURI

Дзяцюк ішоў апоўначы дамоў
і ў божы храм заглянуў па дарозе;
ой, ледзь не ўпаў ад страху на парозе:
было ў тым храме поўна мерцвякоў.

Яны прыйшлі з нябыту без галоў
і славілі без глотак сон «во бозе».
Ох, і папёр дзяцюк той у трывозе!
І не чакаў ратунку ад званоў...

Вось так, як ноччу ў той царкве пахмурай,
і ў нашай дзеецца літаратуры...
Без глотак, без галоў — бы ўсе з труны.

І мы бяжым ад мерцвякоў панурых,
бо, дзе патрэбны словы як званы,
што скажуць нам пустыя мары-сны?

ОТАН ЖУПАНЧЫЧ

ДЭВІЗ

**Куй, жыццё, душу маю!
Калі крэмень — заіскруся,
калі шкло — на друз паб'юся,
калі сталь — дык запяю!**

ХТО ЦЯПЕР?..

Хто цяпер ад тваёй ласкі млее,
мілая?

Гай пад сонцам веснім зелянее,
ціхі ветрык у галлі дурэе,
ах, вясной каханне так шчырэе,
мілая!

Я прылягу пад каштан на ўзбоччы...
А вясна — хай мне прымружыць вочы
і хай сыпле цветам, колькі хоча,
буду спаць.

Каб праспаць усе твае залёты,
каб праспаць усе свае згрызоты,
мукі ўсе.

Доўга, доўга ў сне не зварухнуся,
а прагнуся:

Дзе згрызоты? Сэрца б'ецца мерна.
Дзе сумненні? Сэрца любіць верна,
сэрцу лёгка — сум не есць атрутны,
і гляджу з надзеяй на жыццё,
як глядзіць на ніву сейбіт рупны:
будзе ўвосень хлеб, а не асцё!

МАНАМ ЁСІПА МУРНА-АЛЯКСАНДРАВА

Крычаць магілы...
Равуць і шчэраца, незакапаня,
Як пашчы ненажэрныя, разяўлены
У змрок начны... што трэба вам ад нас?

Былі ў нас людзі — кветкі між травы,
Былі ў нас людзі — між кустоў дубы,
Яны былі — мы аддалі іх вам,
Чаго ж яшчэ вы хочаце ад нас?

Крычаць магілы...
Віхуры чорныя з іх устаюць
І, як вампіры, носяцца ўпацёмку —
Ахвяр шукаюць вострымі вачмі.

Куды свой позірк палымяны ты
Накіраваў? Па кім сумуеш-тужыш
У яснай далечы? Аб зыркім ззянні
Надхмарным сніш?.. Крычаць магілы!

Твой меч, узняты дужаю рукой,
Наносіць раны, бліскаючы ўночы,
І чуцен пераможны спеў яго.
«Жыві, жыві!» — крычаць магілы!

Глыбока грудзі дыхаюць наветрам
Свабоды, сэрца закіпае кроўю
І б'ецца так, што чуе ўвесь народ.
Мільён прыгнечаных, знай, гэта твой
Наканаваны лёс: крычаць магілы!

Пакуль аж на апошнія чало
Не пакладзе свой пацалунак вечнасць,
Крычаць магілы...

Не мар пра зоры, на зямлю зірні,
Таварыш мой, мой кондар, сонца брат!
Ты бачыў: у няволі, у турме,
Свабоды кардыльерскай смелы сын.
Ты бачыў, як ён знемагаў ад болю,
У распачы нямой ускідваў крылы
І аб рашотку біўся галавой
І кроў цякла?.. Два чорныя цуркі
З яго вачэй сачыліся,— ты чуеш? —
З вачэй, што царавалі ў небе сінім,
Два чорным-чорныя цуркі збягалі.
І ён павесіў крылы і дрыжаў,
Нібы галінка, а з вачэй — ты чуеш? —
Два чорным-чорныя цуркі збягалі!
Я гэта бачыў і пракляў людзей.
Мне назаўжды ўвайшоў у сэрца гнеў
Яго вачэй засмучаных і гордых;
Тады й агаласіўся край няшчасны
Цяжкой і змрочнай песняю магіл...

ПЕСНЯ ЦВІКАРОЎ

З пяці да гадзіны,
з пяці да гадзіны
вада цераз рыну
нясецца без спыну,
з пяці да гадзіны
пялёхае кола, мяхі каб хадзілі,
каб мы над кавадламі —
хлапцы і дзяўчаты, дзядзькі і жанчыны —
з пяці да гадзіны
духі павыматвалі.
Крутнулася кола — мяхі захадзілі,
і так да гадзіны,
з пяці да гадзіны.

А ў дзве, а ў дзве —
зноў мех нам дзьме!
І ўжо да васьмі — цвікі у вачах,
чырвоныя, з горна, цвікі у вачах.
З пяці да гадзіны
пялёхала кола, мяхі каб хадзілі,
а з дзвюх да васьмі —
покуль дзень не ачах —
чырвоныя, з горна, цвікі у вачах...

І ў полі — няйначай мы іх высавалі —
не кветкі цвітуць, а нашы цвікі,
і ў небе — як быццам мы іх забівалі
ва ўсе малаткі,
ва ўсе малаткі —
з пяці да гадзіны і з дзвюх да васьмі,
каб ноччу на іх натыкацца вачмі...

Я ў люстра зірнуў — галавой заківаў:
як быццам сябе на кавадле каваў!
Як быццам штодзень я грашыў, чорт вазьмі! —
з пяці да гадзіны і з дзвюх да васьмі!

З пяці да гадзіны,
з пяці да гадзіны
пялёхае кола, мяхі каб хадзілі,
а з дзвюх да васьмі —
покуль дзень не ачах —
чырвонья, з горна, цвікі у вачах...

НАША ПІСЬМО

Да неба високага ў шчырым маленні
цягнуліся рукі разбуджанай песні —
у гонар вялікага свята братэрства...
Ды покуль маліўся — братэрства забілі,
дух братняй любові ўва мне звар'яцеў
і песня-малітва ў праклён абярнулася...
О вы, нашай кнігі
і нашага слова мужы,—
куды вы, скажыце, піхнулі і нас і сябе?

Народ вас праверыць усіх,
як гарнушкі ганчар:
калі не звiнiць які-небудзь,
як звон, не гудзе,—
значыць, не вытрымаў полымя,
трэшчына тоiцца недзе —
прэч выкідай чарапкі!

Народ вас праверыць аднойчы,
як струны скрыпач:
на гнеў і на боль наматае,
нібы на калкі —
чаму ж так лагодна пілікаеш?
Чаму гэтак соладка ліжаш?
Прэч, непраўдзiвы смычок!
Што сталася з нашым пісьмом?
Што сталася з нашым словам?
Дзе вы самі, мужы?
Народ вас адкіне,
як накіп,
як вытахлае віно,

як лопнутыя гарнушкі.
Вы — струны без нашага голасу!
Мёртвыя струны без гуку!
Непатрэбныя чарапкі!
Усё ўжо было прыгатоўлена
да слаўнага свята братэрства,
але вы пасварылі братоў —
і суд непазбежны!
Суд пойдзе
ад мужа да мужа,
бязлітасны і справядлівы.
І будзе вам стукацца ў грудзі,
у кожныя грудзі і сэрца.
І недзе з-пад рэбраў вырвецца
яго непадкупны голас:
«Дзе дзелася наша пісьмо?
Дзе дзелася нашае слова?»
Вы будзеце змушаны загаварыць,
і ўжо без хлусні і фальшу...

А сёння... А сёння наш горкі лёс
падобен на лёс Адысея,
што некалі з цяжкіх паходаў-баёў
вярнуўся ў сваю дарагую Ітаку
і засумаваў на радзіме...
У доме бацькоўскім,
на вотчыне ўласнай,
сядзеў ён, зняважаны
і занядбаны...
Пазбаўлены слова,
глытаў свой гнеў
і ледзьве стрымліваў лютыя мышцы,
а недзе глыбока ў грудзях у яго
параненым зверам
рычала сэрца...

Так, гэта і нам засталося, браты:
усімі сэрцамі сёння,
усімі сумленнымі сэрцамі,
усімі збалелымі сэрцамі
рычыце, рычыце й рычыце, пакуль
не вернуць нам наша пісьмо,
не вернуць нам нашае слова!

МУЖНАСЦЬ

**Ты яшчэ, брат, малады,
яшчэ ўсё паправіць можна:
філасофію — на крук,
дратву і смалу — у рукі!**

АБАВЯЗАК СВОЙ ВЕДАЕШ, ПАЭТ?

Абавязак свой
ведаеш, паэт?
Дзе ж твой голас-звон?
Песню кінь у свет!
Песню пра жахі разбою;
мы падхопім усе за табою.
Я ад гневу змоўк,
ад пакут — знямеў.
Хай прарвецца гнеў —
буду выць, як воўк,
па гарах буду гойсаць нястомна,
скрыгітаць і хрыпець на стромах.
Я з Мажаклі ўдаль
песню-кліч пушчу,
гул каб Блегаш чуў,
рэхам Крым аддаў;
даручу вятрам, каб данеслі
да Пахор'я напеў маёй песні.
Поле, горы, лес —
бедны родны край,
ты са мной спявай,
каб гучала лепш.
Праўду ў змрок прапяём, правыем,
выйдзем з нетраў зімы жывыя.
Будзем зноў вітаць
весніх зор вянкi,
будуць зноў ваўкі
лоўчым глоткі рваць.
Кліч, ляці праз Саву і Драву:
Зуб за зуб, смерць за смерць — на праву!

1941

РЭКВІЗІЦЫЯ

Апоўначы трое з цемры
загрукалі стрэльбамі ў дзверы:
«У імя бога-айца —
закаліце для нас кабанца,
у імя бога-сына —
хоць колькі галовак сыра,
у імя духа святога —
напячыце хлеба ржаного!»

Што незнаёмцы казалі —
ім паслухмяна далі.
Яшчэ да світання, рана,
было ўсё падрыхтавана.
Але гаспадар — ні слова:
як бы аднялася мова.

«А цяпер у імя святой тройцы —
выводзь каня на аброці,
у воз яго запрагай,
на воз правіянт складай,
ды як мага паганяй —
на Чорны грэбень, дзе лес шуміць:
гэй, хлопцам нашым там годзе пасціць!»

Зірнуў на іх гаспадар:
«Дык вось каму гэты дар!»
І кінуўся к жонцы хутчэй:
«У імя ўсіх д'яблаў-чарцей —
кладзі ім і грэцкі пірог,
а ў дадатак — кожнаму з трох:
у адну руку — каплуна,
у другую — барылку віна!»

Як гнаў свой воз па сяле —
гучала яшчэ весялей:
«Гэй, Чорны грэбень, дзе лес шуміць!
Гэй, годзе вам, хлопцы, годзе пасціць!»

НА ПОМНІК ЗАЛОЖНІКАМ

Спыніся, падарожнік: белы свет
тут абрываецца, тут змыты след
крывёй ахвяр; успомні страшны дзень —
і з каменя чырвоны ўзыходзе квет.

КУПАЛЬСКОЙ НОЧЧУ

У небе зорак ззяюць вугалькі,
між чорных дрэў мільгаюць светлякі
купальскай ноччу.

Крыніца ціха булькае-журчыць
і папаратнік, як у сне, шуршыць
купальскай ноччу.

Чароўных кветак і насення час,
з усіх застрэшкаў траў пукі тырчаць
купальскай ноччу.

І мне варожыць добры лёс трава,
сам Ян святы спыніўся ля двара
купальскай ноччу.

Сам Ян святы спыніўся, ідучы,
да ранку свята бласлаўляючы
купальскай ночы!

ЛЕДЗЬ ПАЧНЕ Ё ГАЯХ ЦЯМНЕЦЬ

Ледзь пачне ё гаях цямнець —
зноў я чую голас ціхі,
чую сэрцаў скаргі-ўздыхі,
што не могуць больш цярпець.

Ахіне спакой зямлю,
толькі мне з ім не спазнацца:
сном салодкім, сном юнацтва
я душу не атулю.

Час паўночнае глушы,
ззянне зор у вечнай стыні.
Крык самотніка ё пустыні —
лямант-плач маёй душы!

Разгуляйся ж, смерч-віхор,
разбушуйся, навальніца,
грымні, жыхні бліскавіцай,
каб у сэрцы плач замёр!

Каб заняўся дзень хутчэй —
ярка, бурна, неадольна!
Ціха, ціха спіць над долам
ноч, не сплюшчыўшы вачэй.

ЗИМОВАЯ ПЕСНЯ

Белы лес, дарога, поле,
белю ўкрыла ўсю зямлю,
бела лічанька ў дзяўчыны —
той, адзінай, што люблю.

Белы двор, і плот, і стрэхі,
белы след мой, дзе ступлю,
белы ручанькі ў дзяўчыны —
той, адзінай, што люблю.

Бела лічка, белы рукі,
белы грудзі найбялей.
Між снягоў зімы глыбокіх
сэрца б'ецца весялей!

Непрыветны, непрытульны
і глухі зімовы час,—
каб не гэткія дзяўчаты...
ды памілаваў бог нас!

ПАЛЫН

Давайце ў шчырай грамадзе
Палын уславім песняй,—
Хай зелянее і расце,
Сагрэты сонцам веснім!

Што нам гваздзікі, ружы цвет
Ці водар маргарытак?
Мы палыновы з першых лет
Пілі заўжды напітак!

І падраслі — дай бог другім!
І лёгка, жвава ходзім...
Давайце ж гэту песню-гімн
Ізноў з канца падхопім!

ПЕСНЯ

Лешпы з лешпых — цвет жыцця,
залатыя ружы.
Хто б да смерці не хацеў
быць здаровым, дужым?

Доўга, доўга будзе тут
ліцца песня вольна,
песня сэрца і душы,
прагі неспатольнай.

Стогадовыя дзяды,
выпіўшы па мерцы,
ёй расчулены да слёз —
цяжка ім памерці...

Без кахання я жыву,
без надзей у сэрцы —
не шкада пакінуць свет,
лёгка мне памерці.

НЕ ПАЙДУ Я МІЖ ПАЛЯН

Не пайду я між палян,
між палян — імгла-туман,
між палян жыве груган.

З ім спаткацца страшна мне:
чорным вокам спазірне —
чорны боль душу пратне.

На чужыне мне канаць,
будзе вочы ён кляваць
і мяне не шкадаваць.

АЛОЙЗ ГРАДНІК

МАЦІ

З глыбіняў сэрца цёмна-патаемных
мяне паклікаўшы, «жыві» — сказала.
І кропля ў вечнасці сасуд упала —
зазіхацела зоркаю праменнай.

І ўбачыў я, што шчасця ў свеце мала,
і што жыццё марнуецца нікчэмна,
і ад пакут тых уцякаць дарэмна,
што доля-мачыха наканавала.

І я спытаў: «Нашто ты нарадзіла?»
І зразумеў, наіўны, што спрадвеку
жаночы лёс на гэткі скроен лад:

служанкай быць і выканаць загад,
які дала няўрымслівая сіла,
абуджаная ў першым чалавеку.

О ПТАХІ ДРОБНЫЯ ДУШЫ МАЁЙ

О птахі дробныя душы маёй —
Няздзейсненыя сны і летуценні,
Уцехі горкія, надзей імгненні,
Усплёскі-пырскі радасці скупой!

Ні дома, ні ў гасцях, вы над зямлёй
Між хмар і грому гінеце ў кружэнні
І падаеце долу, як каменні,
Навек расстаючыся з вышынёй.

Вы знаеце, што толькі ў высях сініх —
Без меж, без мэты, без дарог-пуцін —
Свабодна, лёгка і нішто не страшна.

І знаеце, што шчасце ў далячынях
І што найдаражэйшае ў жыцці
Найдаражэй таму, што недасяжна.

НАША СЛОВА

Адкуль крынічыш, льешся ў гуках звонкіх?
З дуброваў Краса, з гордых стром Трыглава?
З глыбокіх днішчаў Савы, Сочы, Дравы?
Ці ты — стагоддзяў мёд з лугоў панонскіх?

Ты — нашых матак малако грудное.
Па ўсёй краіне льешся ручайкамі,
што, паяднаўшы вёскі з гарадамі,
нарэшце робяцца ракой адною.

О кроў, о мёд матуліных грудзей!
Ты ядам быў для обраў і для гунаў —
для нашых сэрцаў будзь крывёй надзей.

Уцеха змучаных бядой-няшчасцем,
для ўсіх для нас ты будзь святым прычасцем,
але — праклён таму, цябе хто сплюнуў!

ТРУБАР

Тады нас тапталі германцаў натоўпы,
як нехрысцяў, прагнулі знішчыць усіх,
і мы задыхаліся ў клешчах тугіх,
у вострым ярме ад Трыглава да Кольпы.

Край нашай паілі крывёй іншаверцы,
бялелі палеткі ад братніх касцей,
і блукалі сослепу гурмы людзей,
і нават не зналі, што зваць іх славенцы.

Так сотні гадоў без сяўбы, без жніва
душылі зямлю тут каменні ды церні.
Ды ўсё ж засвяціліся ў мораку зерні.

І сейбіт з малітвай схіліўся ў цішы:
«Дай сілы, зямелька, каб ніва ўзышла
для слова — свянцонага хлеба душы».

СЕЛЯНІН ГАВОРЫЦЬ БОГУ

Мой серп зразаў твае сцябліны,
мой пот паіў твой дол да ночы —
ліхтарык-зорку запалі мне.

Без слоў маліўся я дуброве,
траве, касе, дзяжы, карове
і да цябе ўздымаю вочы.

Мой плуг араў тваё ўсё поле,
твой перст араў мой твар пакрышку,
і для цябе паклаў я лыжку.

Прысядзь і павячэрай разам,
увесь мой доўг вазьмі тым часам.
І хай свяціца твая воля.

АПОШНІ ГОСЦЬ

О сэрца, ты каго чакаеш марна?
Бязлюдны шлях, і на дварэ зазімак,
па-над зямлёй — варон галодных хмара,
душа жывая больш не пройдзе міма.

Дзе ж тое ўсё, што без вагі і меры
ты падавала шчодро і сумленна?
Дзе свежае віно салодкай веры —
чаму не йскрыцца, не шумуе пенай?

На сценах — гола, зняты ўсе карціны,
разбіты вокны, чашы ўсе дапіты,
замест праменняў — ніткі павуціны,
сталы ўсе пылу абрусом накрыты.

О сэрца, ты цяпер — карчма пустая:
ні кроплі піва, ні скарынкі хлеба;
з былых гасцей ужо не завітае
ніхто сюды — нікому ты не трэба.

І толькі прыйдзе госць адзін нарэшце.
Калі — няведама: госць неспадзеўны;
не сядзе ён, не будзе піць і есці,
адно замкне ціхусенечка дзверы.

Антон Ашкеру

Иван Цанкар

ЛІЛІ НОВІ

ЗОРКА

У небе зорка светлая міргае,
і светлы морак сочыцца з палян,
і толькі чорны востры цень — кажан —
трывожнай згадкай паміж дрэў мільгае.

Барвовым полымем зара шугае,
па-над дарогай свеціцца туман,
агеньчыкаў далёкіх караван,
бы ў казцы, прывідна перабягае.

Усё красою ззяе невымоўнай,
і ўсё здаецца: для мяне адной
празрыстасць музыкай звiніць чароўнай.

Чаму ж ва ўладзе пекнаты зямной
так сэрца ёкнула ў мяне раптоўна,
як быццам клікнуў хтось: «Хадзем са мной!»?

ІГА ГРУДЗЕН

* * *

Што ты пяеш пра любоў нам, паэт?
Хіба не бачыш свой край на крыжы?
Позіркаў, поўных асенняй імжы?
Хіба не чуеш праклёнаў, скажы,
што пра любоў нам спявасц, паэт?

Колькі ў Прымор'і дзядзькоў і кабет,
колькі на Красе дзяўчат і хлапцоў,
ў Істры і Бердах дачок і сыноў,—
гневу ў іх сэрцах — да самых краёў.
Што? Пра любоў будзеш пець ім, паэт?

Ты на радзіме даўно быў, паэт?
Хай бы заглянуў у родны свой двор,
хай бы паслухаў бацькоў і сяцёр:
гэта ў іх вуснах — мільёнаў дакор,—
ёсць у цябе для іх слова, паэт?

Грымні ж мяцежную песню, паэт!
Скуты кулак наш за нас уздымі,
выплесні гнеў, што кіпіць з глыбіні,
крыкні, ды так, каб узрушыўся свет:
хто і завошта пракляў нас, паэт?
Паэт, паэт...

ПАВЕЛ ГОЛІА

ПАНІ,

Ужо кранула восень кветкі,
іржой пабіты, свет зачах;
крыху змарнеў ваш воблік светлы,
і стома свеціцца ў вачах.

Туман па нівах апусцелых
да лесу цёмнага плыве,
і скоро іней ляжа белы
на косах, быццам на траве.

Ну, што ж,
хай снежыць ноч расстання,
і хай, вітаючы жыццё,
замрэ апошні крык кахання —
і прэч усё!

MARCHE FUNEBRE

(Пахавальны марш)

Калі судзіць, божа, твая воля —
пойдзе у апошнюю вандроўку,
пойдзе ў вечную сваю дамоўку
грэшнік і бадзяга Павел Голя,—
капітан, паэт, дырэктар Драмы.
Трам, там, там.

Правядуць яго — хоць ён вымаў душу ім —
цыліндрагаловыя буржуі,
рыжа-вогненныя патрыёткі-дамы.
І саюз пісьменнікаў жалобнаю гурмою
пройдзе ў поўным складзе за труною.
Толькі самых верных слуг дзяржавы
затрымаюць справы.
Трам, там, там.

Як паэт пастукае ў вароты —
неацэнены ў бацькоўскім краі,—
не ўгнявіся, божа, на яго ты,
што быць хоча ў раі —
загадай, каб насцеж адчынілі!
Сам падумай, чым бывае
тваё зерне, хоць і прарастае
з мерзлай груды ці з балотнай гнілі.
Трам, там, там.

Капітан заявіцца праслаўлены —
з медалём за храбрасць, а то, можа,
і з сваім мячом неакрываўленым —
дай яму прытулак, божа!
Афіцэр няшчасны, ён западта
верыў помыслам тваім,

каб дазволіць здзек з салдата,
каб варожасць сеяць між суседзьмі
і губіць твой божны мір,
калі й так ліпіць ён ледзьве!
Трам, там, там.

Потым і дырэктар драмтэатра,
што не змог зрабіць кар'еры,
прыйдзе ў госці да цябе. Усе, хто верыў,
што ў наш век крыкунства болей варта,
чым бясшумнае пазнанне духу,—
з адчуваннем перавагі й сілы
падразалі яму крылы.
Непрыняты густам дам дзябёлых,
крытыкаў кусліва-злосных,
нёс ён на сваіх плячах на кволых
цяжар перашкодаў розных.
Трам, там, там.

Сын вяртаецца знябыты —
неаднойчы біты —
супачыць у тваім вечным храме.
Сваё сэрца адмакні ты,
яму промняў сыпані ты,
хай душу спатоліць гэтым самым.
Трам, там, там.

Дзякуй рыжым патрыёткам-дамам,
дзякуй гурту, што паэта ўважыў,
дзякуй верным служнікам дзяржавы,
што рашаюць справы,—
шчасця вам і спору ў працы вашай!
Ну, а фарысеям тым нягодным,
што, сумленне страціўшы ў распусце,
шчэрыліся на мой хлеб і гонар —
бог ім зразу ўсе грахі адпусціць.
Трам, там, там.

МІРАН ЯРЦ

КАРУСЕЛЬ

То роўна над долам, то ў неба дугою,
у тэмпе вар'яцкім, што ўсё нарастае,
імчацца, мільгаюць па кругу, па кругу —
хлапец і дзяўчына, салдат і лэйдак...
На тварах — нялюдскі выраз захаплення,
без слоў... толькі смех,
толькі крыкі з глыбінь...
Кружэнне, кружэнне, кружэнне — без спыну.
У тэмпе вар'яцкім, што ўсё нарастае,
імчацца, мільгаюць па кругу, па кругу —
да страты прытомнасці, да забыцця...
Ты толькі цяпер чалавек, вось цяпер...
у дзікім экстазе гараць яго вочы,
здаецца — ляціць ён у неба штосілы,
а музыка — следам за ўсе небасхілы,
яго абдымае і лашчыць... і ўжо
няма ні зямлі, ні граніц для яго,
а толькі — уперад і ўперад з раскруту,
але ж гэта ўперад — па кругу, па кругу,
кружэнне, кружэнне, кружэнне і толькі —
да страты прытомнасці, да забыцця...
Бы ў хмельнай віхуры,
ніхто ўжо не помніць,
што кожны да месца свайго прыкаваны,
што круг іх вяртае назад неадменна
і зноўку наперад нясе міма нас.
У тэмпе вар'яцкім, што ўсё нарастае,

імчацца, мільгаюць па кругу, па кругу,—
о, бедныя, бедныя, толькі па кругу
чароўная носіць мелодыя вас.

А гаспадар пасміхаецца ўпотай,
ды круціць шарманку
ды ўсмак назірае
сваіх незвычайных палоннікаў баль.

Дзе, дзе той тытан,
які б рагатнуў яму жудасна ў твар
і кінуўся з круга ў прастор, як вар'ят?

ТОНЕ СЯЛІШКАР

ВОСЬ ТАК І З НАМІ

Ідзём, ідзём — то ў горы, то ў даліны,
нацёрты плечы зброяй — аж гараць,
а ногі вязнуць па калені ў грязь,
на ботах вісне па паўпуда гліны.

І раптам — бой, на ўсе баі падобны,
але для некага — апошні бой,
і ўсе мы ў сэрцы чуем востры боль,
а над магілай — ветру спеў жалобны.

Кінь камень у ставок — люстэрка б'ецца,
бягуць кругамі хвалі па вадзе,
і ўрэшце знаку там не застаецца.

Вось так і з намі: друг наш упадзе —
парвецца строй і шчыльна зноў самкнецца:
на месцы тым ужо другі ідзе!

АНТОН ВОДНІК

ПЕСНЯ АБ СМЕРЦІ

Над полем хмарка стала, цень упаў
на дол і ўсё прыцьміў наўкола.
Цямнейшым стаў на ніве колас,
цямнейшым след на сцежцы стаў,
цямнейшым робіцца твой голас,
прыцелька мая.

Калісь агнём была ты сярод ночы,
і грэліся цяплом старыя пастухі,
і каралеўскі караван спыняўся неаднойчы,
і ўсе, каго вялі сюдой шляхі...
Тваё пламенне біла ўсім у вочы.

О, любая мая,
калі ў апошні раз
ты схілілася ў пяшчоце нада мной —
хай валасы твае тады
запахнуць першай кветкай веснавой
з далёкай матчынай грады,
а ўсмешка хай абярнецца ў прамень,
каб ты была такой,
як цёплы, сіні майскі дзень...

Калі засну я пры табе,— нячутны
і лёгкі, як пахучы дым
на ветры веснавым,—
ты не будзі мяне...

хай прыйдзе месяц
з сярэбраным ключом да весніц
і ціха адамкне —

тады мы ўстанем
і, святлом аблітыя,
як залатыя цені, пройдзем
пад аркай з ясных зор —
у новыя сады,
да новае вады,
дзе ўжо ірвуцца ветразі ў прастор.

СОСНЫ

Сосны, сосны ў ціхім жаху,
у нямым, бязмоўным жаху,
у трымценні безгалосым.
Сосны, сосны пад гарою,
як на варце вартавя,
па-над полем камяністым
сумна-жаласна шапочуць.

Калі яснай ноччу сэрца
забаліць нясцерпным болем,
чую шэпт іх таямнічы
і заснуць я ўжо не ў сілах.
«Адкажыце вы мне, сосны,
ці браты мае пры смерці,
ці матуля памірае,
ці дадому бацька кліча?»

Без адказу застаюся,
бы ў разбітым сне пакутным,
калі маці памірае,
калі бацька хворы кліча,
калі ўсе браты пры смерці.

БАЧУ: ТЫ КРОЧЫШ, МАЦІ...

Бачу: ты крочыш, маці, на ўзгорак
(У цёмнай званіцы ранак гудзе),—
Спяць яшчэ хаты і нівы, і толькі
Свеціць акенца тваё ў цемнаце.

Ах, любая маці, я ўкленчыў бы, маці
(Звон льецца і льецца ў світальнай цішы),—
Я б стаў прад табою, няшчасны бадзяга,
І выліў бы ў споведзь аповесць душы.

Сумная гэта аповесць, о маці
(Звон льецца і льецца ў світальнай цішы),—
Вяртаюся, маці, вяртаюся, маці,
У родную хату — і ўжо назаўжды.

Бачу: ты крочыш, маці, на ўзгорак
(У цёмнай званіцы ранак гудзе),—
Спяць яшчэ хаты і нівы, і толькі
Свеціць акенца тваё ў цемнаце.

ПЕСНЯ

У кусце шышыны
салоўка запеў,
ад песні яго
белы цвет скрываеў...
Між чыстага поля —
той куст-успамін;
як кроплі крыві,
даспяваюць плады;
на белыя крушні
краскіх раўнін —
вернешся ты.

СІВАЯ БАБУЛЯ ЗА ВЁСКАЙ

Дзеці галодныя спяць на сене;
вечер, не знаючы ўпыну,
лезе праз шчыліны, ходзіць па хаце;
ноч ахінула раўніну.

Меншаму сніцца: бульбінка,
не адна, а поўная міска...
Блукае ціха бяда-бабуля
за цёмнаю вёскай блізка.

Другому: бульбінка ў шалупайках
змерзлыя ручаньцяты грэе.
Ходзіць сівая за хатамі,
смех ледзяністы сее.

Трэці, чацвёрты і пяты і ўсе —
тысячы іх — ці ж магу я спаць?
Гол як сакол я, ды гэтым дзецям
усё, о, усё я гатоў аддаць!

СТОМА

Хай будзе што ні будзе —
хай дзён ланцуг звініць,
хай боль сцінае грудзі,
хай сэрца крывяніць.

Хай згіну ў чыстым полі,
хай высе кроў турма,
хай прагну шчасця-долі,—
усё дарма, дарма.

Жылі і паміралі
мы ў неспагадны час:
жыццю наўперак сталі —
яно і сцёрла нас.

ЯК НАРАСТАННЕ

Як нарастанне глухіх галасоў,
гулам ішло, паўставала з глыбінь,
як перазвоны нябачных званоў,
звала мяне з родных краскіх далін.

Рушыў на кліч і ў натоўпе згубіўся,
сэрца параніў не раз між людзей,
падаў, зрываўся, пакуль не прабіўся
к ціхаму храму чаканняў-надзей.

Тыя чаканні — над святамі свята,
хоць іх і душыць тыран-капітал,
хоць і драпежыць няпраўда заўзята —
кроў чырваней за чырвоны карал,
доля ў аковах, о будзь ты праклята,
зрошаны кроўю, паўстане наш край!

Драгацин Керро

Ėcin Myru

ЧУЮ

Чую гудкі параходаў ля прыстані,
чую там кранаў натужнае скрыпанне,
чую цяжкое машын грукатанне,
чую пад гэтым усім уздыханне:

— Куды нас аддало,
куды нас аддало,
роднае сяло?

Ды яшчэ горшае чую з пагоркаў:
— Нам паміраць без дзяцей сваіх горка,
цяжка бясплодныя скібы варочаць:
толькі каменны хлеб яны родзяць.

Як гора вас звяло,
як гора вас звяло —
бы вымерла сяло.

ЭДВАРД КОЦБЕК

ХТО Я?

Я кожны раз не той,
хто — думаюць — я ёсць.
Зласліўцы лічаць мяне
наследнікам прэстола,
прыяцелі ўпэўнены: я —
замаскаваны дыякан,
а жартаўнікі жартуюць,
што я дагніваю ў дзённіку
патопленанага флота,
які шукаў новую зямлю.
Я ж апоўдні сярод пустыні
стаю на каленях і пішу
на пяску дыктант цішыні,
пад вечар скрыгачу зубамі
у трэшчынах вавілонскага слупа,
апоўначы пакорна ляжу
паміж залатых мечаў
на Гамлетавай тэрасе.
І толькі пад раніцу
з размаху саджуся ў сядло
асветленых месяцам даляў
і мчуся вярхом насустрач
шчодро ўзбуялай ружы,
гатовай выбухнуць цветам,—
аднойчы яна паглядзіць
ганарліваму веку ў твар,
і твар веку пачырванее.

МІЛЕ КЛОПЧЫЧ

ТРЫ ЖАДАННІ ДЗІЦЯЦІ

У таты на руцэ — тры мазалі.
О, калі б з іх тры цуды стаць маглі!

Адзін — каб зрабіўся цэкінам,
каб мог я садок купіць,
дзе б стомлены тата ўвечар
прысаджваўся адпачыць.

Другі — каб зрабіўся кветкай
і ў нашым садку зацвіў,
каб тату, як прыйдзе з працы,
сваёю красою здзівіў.

А трэці — няхай бы ўсмешкай
зрабіўся хвілінай той,
каб мог я хоць раз убачыць,
як тата смяецца мой.

БОЖА ВАДУШАК

СПРАВЯДЛІВАСЦЬ

О справядлівасць, вось твой існы вобраз:
ты — статуя з павязкай на вачах,
твой суд і кара — у цябе ў руках:
у левай — вагі, меч — у правай востры.

У гэтым вобразе, якім зайздросна
ты ў зман людзей уводзіш дзень пры дні,
нягледзячы на выверты хлусні,
агіднай праўды твар разгледзець проста:

пакуль прыкідваешся ты нахабна
заступніцай пакрыўджаных — тым часам
дужэйшы мекшыць слабаму бакі;

чакаеш моўчкі ты, калі на вагах
ад кулака талерка ўніз падасца
і пераможца вырве меч з рукі.

ЯК ПРАМЕТЭЯ РОД НЯЎРЫМСНЫ

Як Праметэя род няўрымсны
і мы ў багоў агонь укралі,
і самі ўспыхнулі ад іскры,
яго пламеннем запылалі.
Ад груд зямлі да зор высокіх —
бясконцы свет — нібы ў пажары;
агонь ва ўсім, што бачыць вока:
і ў падарунку, і ў ахвяры.

Шугае з каменя, з паветра,
з усюль знутры дымяць вулканы,
клакочуць лавай лісцяў нетры,
у цішы спяць агню ўраганы.
І ў кожным з нас — ад першых крыкаў,
якімі мы жыццё вітаем,
і да апошніх стогнаў-хрыпаў,
калі дзень ноччу вечнай стане;

і ў крыл Ікаравых гудзенні,
і ў стромах вежаў вавілонскіх,
і ў паэтычным летуценні,
і ў гекатомбах фараонскіх,—
ва ўсім агонь — той дух магутны,
які ніхто не зануздае,
той боль пякучы, жар пакутны,
што паліць нас і спапяляе.

Любы, любы ў агні тым гіне;
і хоць ён часам толькі тлее —
ніколі вогнішча не стыне
і жорсткі бляск яго не цьмее.

ЁЖЭ УДОВІЧ

АПОШНЯЯ ХВІЛІНА

«Стрэльбы мне ў твар глядзяць...
Ранак усходзіць, апошні мой ранак вясновы,
звон далятае трывожны ў зацішак сасновы.
Стрэльбы мне ў твар глядзяць...
Выйдзі ж ты, сонца, скарэй з-за зялёнага грэбня —
хай у астатні раз промень мяне абагрэе!
Стрэльбы мне ў твар глядзяць...
Бачу і ўсё разумею: віна мая ў сэрцы.
Ведаю: жыць буду доўга яшчэ і па смерці.
Стрэльбы мне ў твар глядзяць...
Любы мне свет з яго кожнай травінкаю-зёлкай,
воч незасмучаных позірк, што ззяў мне вясёлкай.
Стрэльбы мне ў твар глядзяць...
Дзе яна зараз, дзяўчынка мая дарагая?
Рукі раскінуўшы, спіць і нічога не знае.
Стрэльбы мне ў твар глядзяць...
Зараз на дол упаду, і ў вачах застануцца
кветкі жывыя, што самі ў вянок мне віюцца.
Стрэльбы мне ў твар глядзяць...
Чорную, цесную ўжо мне нясуць дамавіну.
Воч не вяжыце! Хай родную бачаць краіну!
Стрэльбы мне ў твар глядзяць...
Велічнай смерці такой хіба варты я? Дзіўна,
што аж дванаццаць іх цэліцца — змог і адзін бы...»
Ён перад стрэльбамі ўпаў нежывы,
жаўранкі ў неба ўзляцелі з травы,
ветрык панёс, падхапіўшы, апошні уздых,
і, бласлаўлены радзімай, навек ён заціх.

ЛЮСТЭРКА СНУ

Люстэрка сну
кідае ў ноч
свой промень.

Здзіўленая, акунула яна
у месячную раку
свае доўгія косы,
і цяпер іх сушыць
у чужым садзе.
Ружы яе не пазнаюць,
ноч яе не пазнае,
прывід-вартаўнік
не пазнае таксама
і не адпускае,
пакуль не прызнаецца:
хто і адкуль.

Маўчыць яна, не гаворыць,
што з сэрца майго
прыйшла.
Не хоча вяртацца!

Белая птушка выцягвае
з яе тонкіх пальцаў
вострыя церні.
Пазбаўленая
пакут і тугі,
ніколі болей
яна не ўспомніць
пра шышыну
у маім сэрцы.

МАЦЕЙ БОР

БЕЛАЯ ЦІША

Наш барак замяло,
я — тут,
а ты — недзе там...
Паміж намі — белая ціша.
Ні сцэжкі,
ні весткі —
нічога няма,
толькі доўгая белая ціша.

Любая, любая, хто скажа мне,
дзе ты і што з табой?
Сёння апоўначы бачыў я ў сне
цябе нежывой...

Ні весткі,
ні сцэжкі,
ні следу нідзе —
усё замяла крутаверць.
Праз белую, белую далеч ідзе
адзіны кур'ер — смерць.

ЧОРНЫЯ ЛЮДЗІ

— Што трэба ім, мама, нядобрым такім дзядзькам гэтым чорным? Што трэба тут ім?

— Па Сіўку прыйшлі яны ўночы здалёк. Не плач, мой маленькі, не бойся, сыноч.

— Навошта ж і нас забіраюць, скажы?

Ой, страшна мне, мама, баюся чужых.

— Ты ведаеш, Сіўцы ў дарозе адной без нас будзе кепска — дык пойдзем за ёй.

— А потым мы Сіўку назад прывядзём?

Чаго ж мы звярнулі? Куды мы ідзём?

— Тут косіць татулька мурога па расе.

Ён Сіўцы галоднай яго занясе.

— Ах, мама, ды ён жа не косіць, пабач:

ён яму капае! На што, растлумач?

— Мы дрэўца пасадзім, хай дрэўца расце — чырвонымі кветкамі ў маі цвіце.

— Як буду я, мама, вялікі зусім —

ці многа тады будзе кветак на ім?

— Ды многа, сыночак... Цяпер пакладзі

галоўку вась так і засні... не глядзі...

— А ты? А татулька? — Усе мы заснём

між кветак чырвоных някліканым сном.

— Не спіцца мне. Вочкі не плюшчацца... Ой!

Што робяць мужчыны ў чорным з табой?

Навошта наставілі стрэльбы на нас?

— Не бойся, сыночак... Нядоўгі ўжо час...

І стане нам добра траім... І тады

ніхто нам не зробіць ніякай бяды...

Як месяц крываваы ўсплыў з-за скалы —

ужо не баяўся нічога малы.

Мужчынаў у чорным відаць не было.

Спавітае цішай, маўчала сяло.

БАГАМІЛ ФАТУР

КРОЎ

Кроў — на травы, на пясок,
кроў прасторы залівае,
кроў сляная, кроў густая,
нібы вішань спелы сок.

Крушні зносячы ў бяздонне,
кроў лавінаю цячэ,
як агонь, як жар, пячэ,
ноччу свеціць, як паходня.

На штыку — дзіцячы крык.
Іншых мерак час не знае:
нашу вернасць вымярае
толькі рэкамі крыві.

Кроў гудзе, як у званіцы
звон магутны, кроў не спіць:
кроў сабою хоча змыць
след паганы чужаніцы!

Першы з шэрагу сяброў
ноччу дол абняў рукамі —
на дарогу перад намі
пацякла, лінула кроў.

І атрад за ёй ідзе,
як за сцягам за чырвоным,
што ў прасцяг, насустрэч волі,
непахісна нас вядзе.

ЦЭНЕ ВЫПОТНІК

РАНАК САМОТНАГА РЫБАКА

Ноч у заліве топіць сны свае,
сплываюць цені, што былі застылі;
блакітна-шызы ранак устае
над водамі пустымі.

Туга надзьмула паруса крыло,
зазіхацела ветраная роўнядзь,
бліскучым невадам расходзіцца святло,
аб борт усплёскі срэбра звоняць.

Ад берага да берага — наўсцяж
духмяны водар міртаў ціха льецца,
як сам не свой іду я, а ў грудзях —
боль рыбінай аб бераг б'ецца.

Яна не прыйдзе больш у гэты кут —
дарма ў чаканні ветразь мой трапеча:
самотнікам я застаюся тут,
самотны дзень сплыве ў самотны вечар.

ФРАНЦЭ ФІЛІПІЧ

РАКА, ЯКОЙ УЖО НЯМА

Была рака.
Цяпер мёртвае рэчышча
ляжыць, гвалтоўна аголенае —
з каменнымі грудзямі,
з ілістым жыватом,
вецер-сатыр танцуе над ёю
і свішча ў дуду пустога воблака.

Што з табою зрабілі, рака?
Укралі ўсе твае хвалі,
укралі твае нябёсы,
зялёнай вады крышталны палац,
адбіткі людзей і зорак
і смех вясла — усё, усё,
што тысячагоддзі стварала
у смелым, свабодным разгоне,
сплятаючы гошы вянок на чало
высокага лета.

Была рака.
Нейкай ноччу, аднак,
вада сюды вернецца, прыйдзе нячутна,
каб людзі не падсцераглі
(толькі на час успамінаў візіт гэты будзе),
парусам мясячнага святла ахінуўшыся,
маўкліва яна пераступіць бераг,
над белым каменнем схіліцца,

нібы ў калыску, у рэчышча
пакладзе галаву шчасліва,
і рэчышча зноў забруіцца —
нейкай ноччу, на час успамінаў,
для цябе, калі будзеш стаяць там,
адзінокі, на высахлым дне,
дрыжучы ад начнога холаду,
на выступе горкай самоты,
з сэрцам, поўным замоўклага шуму
украдзеных хваль.

ФРАНЦЭ КАСМАЧ

ВЯСНА

Скрозь дробны дождж смяецца нам вясна.
Грыміць паток і ўніз са скал злітае,
а з берага нас прымула вітае,
што кветкаю надзей завуць здаўна.

Сям-там на стромах — снегу астравок.
А лес ажыў, загаманіў, забулькаў;
у набрынялым, цяжкім голлі букаў,
як маладая кроў, пульсуюе сок.

Пад дожджыкам атрад юнацкі ў маршы.
З ім, па дарогах гразкіх, па вадзе,
вяснова-сонечная ўсмешка йдзе:

нібы дзяўчына-камісар — на страшны,
на пераможны бой вядзе яна.
Скрозь дробны дождж смяецца нам вясна.

КАРЭЛ ДЗЯСТОЎНІК-КАЮХ

СЛАВЕНСКАЯ ПЕСНЯ

Мільён нас усяго,
мільён жывых, што сярод трупаў мруць,
чыю жывую кроў прыблуды п'юць,
адзін мільён,
што мукі церпіць у няволі,
і ўсё ж не будзе знішчаны ніколі!

Ніколі і нікім!

Бо мы не кволяя былінкі —
град не саб'е на звод.
Мы — не дзсяткі, не адзінкі,
мы — народ!

Халопы толькі жаласна скуголяць,
нібы псы,
і плачуцца: маўляў, нас мала,
каб наша крыўда помстай стала...

Калі б ды не было людзей між нас,
якім чужая прыхамаць — не ўказ,—
лавінай знесены былі б мы ўраз!

Ды мы жывём, жывём!
І хоць нас усяго мільён —
мы пройдзем шлях пакутны свой
з узнятай горда галавой!

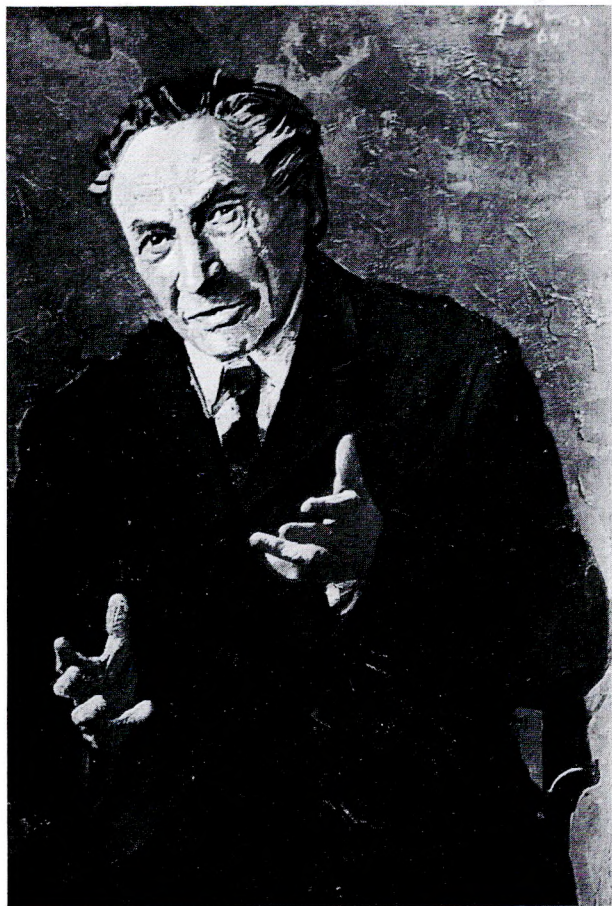
МАТЦЫ ЗАБІТАГА ПАРТЫЗАНА

Калі ўпершыню ручаняты прасцёр —
трывожна і радасна ты трапчтала:
каб толькі, каб толькі сыноч не памёр!

Калі ля грудзей тваіх спаў хлапчуком —
пяшчотна, скрозь слёзы, яму ты шаптала:
«О, скора ты станеш зусім дзецюком!»

І стаў дзецюком ён, ды ў часе нягоды,
і рушыў бясстрашна на покліч свабоды.
Ты рукі яму працягнула без сіл,
і тлела надзея: «Ты вернешся, сын!..»

Цяпер яго словы разносіць вятрыска,
прыслухайся чуйна — пачуеш дзесь блізка:
«Цудоўна, цудоўна жыць, мама, на свеце,
за тое ж, за што я памёр, я хацеў бы
яшчэ раз памерці!»

Отан Жупанчыч

Алоїз Граднік

ПЕТАР ЛЕВЕЦ

ПАСЛЯ ПАХОДУ

У гарах цяпер мы дома.
Пад аховай каравула
хлопцаў д'ябальская стома
агарнула —
ціха спяць.

Сонца долу льецца шчодро,
заліло ўвесь край наш горны,
і на сонных тварах промні
так пяшчотна
зіхацяць.

У раўку ручай спявае,
птушка ціўкае на хвоі,
небам хмарка праплывае —
хоць бы што ім:
хлопцы спяць.

Заўтра зноў у пекла бітвы,
можа, шчасця лёс не судзіць...
Хай жа сон нішто не спудзіць —
толькі піхты
шалясцяць.

ІВАН МІНАЦЦІ

З ТОЙ ПАРЫ, ЯК ВЕДАЮ ЯЕ

З той пары, як ведаю яе —
дні мне свецяць сінімі вачамі,
мора — колерам яе сукенкі.
З той пары, як ведаю яе —
вечер голасам яе спявае,
ружы словамі яе гавораць.

Як люблю я тыя хмаркі-воблачкі,
што яе хаду суправаджалі,
калі йшла па звечарэлых травах.

Як люблю я тыя вербы ніцыя,
задуменныя ў чароўна-светлай
і пяшчотнай казцы пра яе.
Аніхто не знае, што шапочуць.
Толькі я адзін
ім усміхаюся.

З той пары, як ведаю яе,
я — нібыта жнівеньская ноч:
ціхі, поўны зор і далячыняў.

НЕКАГА ТРЭБА ЛЮБІЦЬ

Некага трэба любіць,
хоць траву, дрэва, раку або камень;
некаму трэба пакласці руку на плячо,
каб блізкасці прагу ўталіць;
некаму трэба, трэба —
як хлеб, як глыток вады —
аддаць свае белыя воблакі;
сваіх неспакойных птушак сну,
сваіх палахлівых птушак знямогі —
недзе ж павінна знайсціся для іх
гняздо спакою і ласкі;
некага трэба любіць,
хоць траву, дрэва, раку або камень —
і дрэвам і травам вядома самота:
крокі ля іх спыняюцца на хвілінку
і адыходзяць далей;
рака разумее гора,
зірнуўшы ў свае глыбіні;
а камень пазнаўся з болем —
колькі цяжэзных ног
прайшло па нямым яго сэрцы,—
некага трэба любіць,
некага трэба любіць,
з некім трэба ісці крок у крок,
след у след,—
о травы, дрэвы, рэкі, каменне,
маўклівыя спадарожнікі самотнікаў
і дзівакоў,
дзеці вялікай і добрай прыроды,
што пачынаюць тады гаварыць,
калі замаўкаюць людзі.

ЦІРЫЛ ЗЛОБЕЦ

ВЕЧАР

Ўсе дарогі турботнага дня
пачынаюцца і канчаюцца
на парозе хаты.

Свет сабраўся і змесціўся
у клубочку святла
навакола
запаленай лямпы.

А пасцель пахне водарам
недаспелай травы.
А жанчына — як ніва,
што прагне дажджу,
каб уталіў яе смагу.

ДЗВЕРЫ

(Інвентарны нумар I)

Як непадкупны пагранічнік, стаіце вы
між тым, што на адным,
і тым, што на другім баку.
На тым і на другім баку ўсім цяжарам
абапіраецца вам таямніца на плячо,
бакі адзін другога падслухоўваюць,
і самі вы між імі — таямніца.
Паўсюду мы расставілі вас пасярэдзіне.
Пасярэдзіне усякага каханьня,
пасярэдзіне любога пачуцця,
пасярэдзіне усякай нашай думкі,
пасярэдзіне ўсяго, што цэласнае,
стаіце вы, як сякера ў ране,
і адчыненыя — вы на варце свету,
што на гэтым і на тым баку.
І з гэтага і з тога боку
я накідваюся на вас,
і з гэтага і з тога боку — з усёю сілай,
і спакон веку я на гэтым ці на тым баку,
але, мінаючы з таго на гэты
і з гэтага на гэны бок,
я ніколі не змагу адчуць
радасць цэласнасці чалавека.

ЛОЙЗЕ КРАКАР

АЎТАПАРТРЭТ

Цяпер, апаўночы, я — нібы малюнак Пікасо:
вочы мае знекуль збоку пустэчай глядзяць на мяне
і ў сэрца, якое ляжыць на кашчавай далоні маёй —
вялікае, цёмнае, быццам бы куля зямная ўначы.
Усё ўва мне скрыўлена рэзка і ўсё завострана звонку,
і нейкі абраз таямнічы, з подпісам «Жонка паэта»,
з кута пазірае вачыма прафана на гэты забытаны
і незразумелы малюнак, названы «Паэт апаўночы».

А Калумб плыве ўсё далей і далей.
Ён камандзе загад абвясціў суровы:

«Забараняю аплакваць мёртвыя караблі —
мёртвых будзе ўсё болей і болей.
Забараняю тужыць па жанчыне, жанчына —
маці сумнення, сумненне ж — бацька смерці.
Забараняю чакаць паяўлення птушак: ластаўкі
паляцелі туды даўно, вераб'і туды не лятаюць.
І да мачты скажу прывязаць любога,
каму ў сне будзе сніцца жахлівае штосьці.
Дзевяноста дзевяці з нас ніколі не прыйдзецца
нагамі ступіць на зямлю, і ўсё ж яна ёсць.
Бачыце разбітую каравелу ўдалечыні?
Нават мёртвая верыць, што зямля — ёсць.
Не слухайце чаек: дзевяноста дзевяць са ста —
мы здабычаю іхняю станем урэшце,
але мэта вандроўкі — не вечнасць у царстве рыб,
прывабнасць дарогі — у радасным разгадванні
кірунку вятроў, і рыб, і ўсяго, што над імі,
хто ж акажацца соты між нас — невядома.
Таму я забараняю на маім караблі паміраць».

І плыве каравела далей. Зямля, нібы плод,
вісне на самай высокай галінцы вечнасці.

ТОНЕ ПАЎЧЭК

ПРОСЬБА

Дайце ўсе ружы з цэлага свету,
дайце жанчынам,
што будуць раджаць!

Ягады просьбаў даспелі, гараць
на вуснах маленькіх дзяцей —
дзяўчынак і хлопчыкаў,
што ненароджаны:

хацелі б мы бегаць па травах няходжаных,
лавіць матылькоў каляровае шчасце,
хацелі б расці мы, як кветкі, як дрэвы,
глядзець на аблокі і слухаць напевы —
песні жыцця, нараджэння, кахання
і толькі не смерці,
толькі не смерці!
І анямелі пакрыўджана дзеці,
мне ў твар утаропіўшы сум вачанят,
покуль загойдаўся лес ручанят,
бы вусны вялікія заварушыліся:
дайце ўсе ружы, дайце ўсе ружы
мацэркам нашым,
каб мы нарадзіліся.

ВЕРШ ПРА ЗОРКІ

Чалавек — гэта свет,
дзіўны, яркі, прыгожы,
як зорка на небе...

Кожны свеціцца ціха,
у руху няспынным,
і куды б ні ішоў — дарогу
на нова пракласці павінен.

Так мы, людзі, жывём.
Кожны сцежку сваю выбірае.
Толькі святло
нас, як зоркі на небе, яднае.

Часам сцежкі так розна бягуць,
што далоням працягнутым
не сашчапіцца,
а часам так блізка яны,
што можна
шкрэбнуць па сэрцы кіпцем...

Ад гэтага іншы раз
чалавек памірае,
ад гэтага ў ціхі час
з неба зорка злятае.

СКІБКА ХЛЕБА

Калі пялёнкі залаціў
і смакату праз соску піў,
я змагаром зусім не быў
за скібку хлеба.

Калі вучыцца я пайшоў,
дазнаўся: колькі ёсць людцоў,
што пот ліюць і б'юцца ў кроў
за скібку хлеба!

Як на жыццё мудрэй зірнуў —
не раз свой сцяг прад ім згарнуў,
шмат крыўды моўчкі праглынуў
за скібку хлеба.

Як пакрыху пачаў старэць —
стаў ад турбот пра дом хірэць
і яшчэ больш душой хварэць
за скібку хлеба.

Як стаў гарбець і гнуцца ўніз —
жывот над поясам абвіс,
бы на слупе аб'ява-ліст
пра скібку хлеба.

А на пліце каменесек
нарэшце выб'е: чалавек,
што тут ляжыць, дбаў цэлы век
пра скібку хлеба.

МАЛЮНАК НА СТАЛЕ

Кавярня. Стол — квадрат сівой пліты,
сцюдзёна-мёртвы мармур глянцавіты;
кілішак каньяку, амаль дапіты,
і лужынка пралітай смакаты.

Яна — палітра мне, а пэндзаль — палец;
малюю: хата, сонца над страхой,
наводдаль ліпа, лавачка пад ёй,
і ружы куст — такі, як бачыць памяць.

І сцежачка ад хаты, і жанчына
прыгожая — ляжыць між буйных траў...
А кельнер посуд ветліва прыбраў
і стол салфеткаю сцірае чынна.

Гляджу, як носіць ён паднос увішна:
туды-сюды — з буфета і ў буфет,
і ледзь не жаласна гукаю ўслед:
«Эй, пане кельнер, дай яшчэ кілішак!»

АЛЕГОРЫЯ

Над лістом сяджу з алоўкам.
Месяц, зорачкі ў смуге.
І нячутна, нібы думкі,
муха па лісце паўзе...

Між радкоў паўзе ляютна,
па радках — то ўніз, то ўверх;
хлеб шукае — што ёй гэты
з сэрца выплеснуты верш!

ДАНЕ ЗАЙЦ

ВЯЛІКІ ЧОРНЫ БЫК

Вялікі чорны бык рыкае ў ранне.
Вялікі чорны бык, каго ты клічаш?
Пустыя вышасы. Пустыя горы.
Пустыя бездані цяснін.
Пустыя,
як рэха клічу сумнага твайго.
Вялікі чорны бык рыкае ў ранне.
Бы льецца чорная густая кроў
на вершаліны цёмныя яліні.
І нібы адкрываецца паволі
на ўсходзе, над зубцамі лесу,
кывавае быкова вока.
Вялікі чорны бык, каго ты клічаш?
Ці проста любіш слухаць ты, як рэха
табе вяртае твой замоўклы рык?
Вялікі чорны бык, бяскроўны ранак.
Твой голас падае ў цясніну,
як стая чорная варон
на лес далёкі.
Ніхто тваёй самоты не пачуе.
Нікога не напоіш
ты чорнай кроўю голасу свайго.
Замоўкні ўжо, вялікі чорны бык.
Вялікі чорны бык рыкае ўранне.
А сонца, як мясік, на ўсходзе
бліскучую сякеру вострыць.

ПАЛОННЫ ВОЎК

Бегай, бегай, бегай.
На сваіх аксамітных лапах.
На дужых і пругкіх нагах.
Ціха, як шэры нячутны дух,
бегай па клетцы, па лісці гнілым.

Трошкі наперад. Трошкі назад.
З аскаленай пашчай.
З чырвоным, як жар, языком.
Бегай, як шэры цень,
шэры і ціхі цень нянавісці,
шэры цень пагарды
у клетцы.

Бегай, бегай, бегай.
Бегай і вый, вый дзіка, варожа.
Дзе вольная воўчая зграя?
Дзе духаў шэрых табун,
што плавае ў ззянні месяца,
як сыты здаровы статак?
Дзе авечыя мяккія шыі?
О як смачна глытаць з іх кроў!
О выць. Выць.

Чаго так узвыў ты, воўк,
як, пэўна, узвыла б зямля,
прыціснутая гарою скал?
Чаго так узвыў ты, воўк?
Чаго так узвыў ты,
як быццам у горле ў цябе застралі
доўгія вострыя церні?

ВЕРА

Тваё сэрца ляжыць глыбока
пад руінамі разбітага цела.

Ты думаеш, што смяешся.
А гэта — ірвецца плач
праз горла твайго свідравіну.
Ты думаеш — плачаш.
А гэта — садысцкімі пальцамі смех
расцягвае скуру на шчоках.
Смех коціць рачное каменне па вуснах тваіх.
Пасля ты ў паветра пускаеш
каляровыя бурбалкі слоў.
Губамі іх ловіш і з насалодай глытаеш.

Бо ты не павінен ніколі ўпасці.
Ніколі на дно.

Потым прыходзіць валацужны сабака
і п'е дажджавую ваду
з твайго голага чэрапа.
Шустрыя мышы вушы табе абгрызаюць.
Пацукі сабе робяць гняздо
у грудзях у цябе.
Потым весела пачынаюць смяяцца
твае белыя зубы.

Ты падымешся,
чысты і бледны, нібы амярцвелы.
Ступіш на парог новага дня.
Сонца ўставіць у губы табе свой рог.
Гарачы мядзяны рог.

Ты ніколі не падаў.

ЧОРНЫ ХЛОПЧЫК

Стаіш ты на жоўтым пяску пустыні,
чорны самотны хлопчык.
Наўкол цябе сцены нябёс.
Яны праплываюць праз сэрца тваё
несканчонай журботай.

Ранкам убачыш ты ночы сляды на
пяску:

тонкія паскі гадзючыя.
Пройме цябе жоўты жах пяскоў.
Але ты не кінешся бегчы.
На руках у цябе поўна птушак.

Апоўдні прыходзяць дзяды.
Нахіляюцца на кіях,
як сівыя драпежныя птушкі.
Моўчкі глядзяць на цябе.
Ты хочаш сказаць ім нешта.
Ды ледзьве прамовіш слова —
перасыхае ў роце.

На руках у цябе поўна птушак.
Гэта ўсё, што ты маеш.
Таму ты працягваеш рукі к небу.
І птушкі твае ляцяць.
Птушкі твае крыляюць
і закрываюць неба.
Але скоро зірне на іх лютае сонца.
І яны рассыпаюцца пер'ем.
Развальваюцца на кавалкі.
Развейваюцца попелам.

Срџка Косић

*Любляна.
У святочны дзень на Люблянiцы.*

Уночы іх забіваюць ледзяністыя зоркі.
Затое твая радзіма сівая ад попелу.
Затое твой рот набіты попелам.
Затое ў ваду тваіх воч закідае
попел сівыя сепці.

І ўсё ж ты распасціраеш рукі,
і новыя птушкі ляцяць,
таму што павінны ляцець,
таму што павінен ты мець іх.
Птушак, якія ўзлятаюць.
Птушак, якія развальваюцца.
Таму што адзін ты ў пустыні.
І сочыцца смутак з тваіх ашклянелых
касцей.

ГРЭГАР СТРНІША

ВЯЧЭРНЯЯ КАЗКА

У цішы дрэў ствалы шчапацца сталі,
і сэрцы іх, схаваныя ўнутры,
запелі голасам далёкіх бубнаў.
Ад жоўтай поўні звiс сiвы лiшай.

Зарухалiся валуны лясныя,
пайшлi кружыць на тоненькiх нагах,
нiбы гiганы-павукi сiвыя,
згрызаючы грыбоў капелюшы.

А ў цёмных хатах на лясной паляне,
у ямінах-пакоях людзi спяць —
бы ў норах доўгiя сiвыя мышы.
I кошкi сноў гуляюць з iмi ў цішы.

ЖРАЦЫ

Калі спальваем сэрца —
не пральецца нават і капка.
А калі дагарыць сэрца —
застанецца там чорная маска.

Маска мае падабенства бога
або падабенства чорта.
Часцей, чым вобраз бога,
бачым мы вобраз чорта.

З гор выцякае рака адвеку.
У пячоры пульсуе полымя ярка.
З ім абярнулі мы чалавека
у чорную куцую ляльку д'ябла.

ПРЫТЧА ПРА РАДЫСКУ

Да старой бабулі прыйшла
малая Чырвоная Шапачка.
— Нашто табе зубы? — На тое!
Каб з'есці цябе. Я — воўк.

Упала ад страху, абмёрла.
Жах меншыць яе і множыць.
Дзяўчынкі няма ўжо. Іх шмат:
толькі — чырвоных радысак.

За сталом — зубаты мужчына.
Мяса й радысак кучка прад ім.
Людзі прывыклі жэрці дзяцей.
Таму і пякуць радыскі.

КАЕТАН КОВІЧ

ЗЯЛЁНЫ ВЕТРАЗЬ

Дажджу чакала дрэва доўга-доўга.
І на сухім грудку зазелянець
на радасць ветру не магло вясною.
І не магло зямлі хвалу прапець.
Разгатае, на дол сукі схіліла —
прасіла даць вады ў нямым маленні.
Дзеля глытка расы, прыгоршчаў ліўня
было гатова ўпасці на калені,
на голяя, пабітыя калені —
дзеля вады адной дзіцячай жмені.

Дажджу чакала дрэва доўга-доўга.
Цяпер — як ветразь на зялёным чоўне.

АГОНЬВАДА

Гавару я не гучна,
але і не ціха.
Хацеў бы цішэй гаварыць,
а павінен — гучней.
Лепей мне — цішыня,
але голас — мацнейшы.

Шіў я ваду
і не змог пагасіць агня.
Агонь ёсць агонь.
Вада ёсць вада.
Не могуць яны ні пабрацца,
ні адзін аднаго адолець.

О шэпты.
О крыкі.
Свет — цішыня і голас.
Хочацца цэласным быць.
Свет — то агоньвада.

РОБАТЫ

Робаты крочаць.

Першы — чатырохкутны.
Камень, які ён трымае ў руках,—
кубік.
А кубік ёсць кубік спрадвеку,
і ўсё, што ёсць, гэта кубік.

Робаты крочаць.

Другі — дасканала круглы.
Камень, які ён трымае ў руках,—
шарык.
А шарык ёсць шарык спрадвеку,
і ўсё, што ёсць, гэта шарык.

Робаты крочаць.

Долках ці ў небе — камень не мае
выбару.
Сёння ён камень, а заўтра — кубік.
Сёння ён камень, а заўтра — шарык.
Сёння ён камень, а заўтра — робат.

Робаты крочаць.

Кубік ударыць па шарыку.
Шарык ударыць па кубіку.
Бо кубік ёсць кубік навечна.
Бо шарык ёсць шарык навечна.

Робаты крочаць.

Пакуль кубік чатырохкутны.
Пакуль будзе шарык круглы.

БУДУЮ

Палац душы будую.
Адна часціна ветру,
адна агню часціна,
адна вады часціна,
адна зямлі часціна.
Будую цела гмах.
Будую ўласны карань.
Зямля мяне ўкрывае,
вада — удосталь поіць,
агонь — жарэ-глытае,
а вецер — уздымае.
Мне трэба да нябёс.
Будую бой-змаганне.
Душа агню жадае,
а рот — вады хоць кроплю,
душы патрэбен вецер,
нагам — зямлі хоць пядзя.
І пядзю бараню!
Фантазію будую?
Пустыя блокі ўзводжу?
Будынак на стагоддзі?
Барак для землятрусу?
Святыню-храм для бога?
Прытулак для людзей?
Будую сэнс і сутнасць.
Між цернямі пытанняў
у муках здабываю
матэрыял надзейны
і хоць баліць — будую,
бо насалода ўсё ж!

ЗАЛОЖНІКІ

Штодня заходзяць турэмшчыкі,
шукаюць Крыштофаў Калумбаў —
шныраць між нас недаверліва,
а мы Эльдарада схавалі
ва ўсешках сваіх.
Штодня шукаюць турэмшчыкі.

Штодня і штоночы
мы ходзім і ходзім
уздоўж тысяч і тысячы тысяч сцен.

У кожнага з нас — свая краіна,
у кожнага з нас — свая рака,
у кожнага — ўласнае мора,
пад нарамі ў кожнага — выпас
і статкі аленьяў вятраных,
над галавою на столі —
нараджэнне, і пахаванне воблакаў,
і шоўкавае каханне планет.

Апоўначы прыйдзе да крат
закаханая ў нас жанчына;
левы сасок з пяску —
скрозь правае скрыжаванне,
правы сасок з ветру —
скрозь левае скрыжаванне,
скрозь ніжняе скрыжаванне —

белае полымя жывата;
выдумляем безліч усмешак,
топім доўгія караваны слоў,
бакі нам сціскаюць
потныя сцёгны лета.

Ранак лічыць сляды
ад нашых зубоў
на жалезных крыжах.
Потым ідзём у фургоны.
Сонца спакойнымі пальцамі
піша на іх нумары.
Вось і схавалі мы
тысячы і тысячы тысяч
Эльдарада
ва ўсмешках сваіх.
Прабітыя вочы ўзіраюцца
ў родныя вёскі.
Іх засыпае зямля.

ФРАНЦЭ ФОРСТНЕРЫЧ

ЗА ПТУШКАМІ

Цені і фарбы
у полі сатлелі дашчэнту.
Сухія былінкі ўсцілаюць дарогу зіме,
што ціха паўзе
на падшытых лапах сняжынак,
з дрымотай у цёплым мяккім кажуху,
з патухаючымі,
усё болей празрыстымі зрэнкамі
свядомасці
у вачах.

Апошнія рыскі птушынага лета
блякнуць у небе.

Бязмежнаю сіняй ноччу
адыду я па свежым снезе.
На белым снезе чорнымі слядамі абазначу
свой шлях
за птушкамі.

САША ВЕГРЫ

ДУХ ТЛЕЮЧАГА ВОГНІШЧА МЯНЕ П'ЯНІЦЬ

Дух тлеючага вогнішча
мяне п'яніць.
Пад сэрцам і ў грудзях
варочаецца
матчына жаноцкасць,
гарачая пяшчота, што аднойчы
з бацькавага цела звабіла
маё на свет з'яўленне.
Ніколі гэтакім дарагім
не быў мне
ўчынак маці,
як у гэты вечар,
калі я стомленая
ля агню ляжу —
ля вогнішча
не толькі дзён маіх;
я адчуваю: да мяне прыйшлі,
яны ўва мне цяпер —
ткачыхі рупныя,
што белыя палотны ткуць,
аратыя з пакручанымі пальцамі
і дабрата сама,
што лечыць раны войнаў
і варожасці.
Якой чужой
здаецца мне атрута прагнасці,
калі я целама да зямлі тулюся.

Дух тлеючага вогнішча
мяне п'яніць,
зямля пяшчотаю мяне ўсышляе,
па целе соладка пераліваюцца
мяккія токі
здаравага язычаскага сну.

ЯНЕЗ ЮВАН

РАНАК

Самотны,
блукаю ўначы.
Вячэрнія плады
сабраны са сталоў.
Цішыня расце
наўкол мяне
цёмнай збажыной,
якой не выспець.

Дрэвы
сабіраюцца ў натоўп
пагрозліва-удумны.
Сны — горкія,
як на вадзе стаячай мох.
Твар холадам мне абдало —
у чорную пустэчу
патапаю.

А там, за лесам,
між настых скал,
як белы зайчык,
ранак устае —

з вялікімі
чырвонымі вачыма.

ШУКАЛЬНІКІ

Мы далёка не лічым сябе дасканалымі,
і ўсё-такі, усё-такі нешта ў нас ёсць.

Можа, нічога, апроч далікатнага жэсту,
перад люстэркам развучанага для дзяўчыны.

След імгнення якогасьці. Сонца на скуры. Магчыма.

Аднак жа хто знае чаму: чаму раптам няўсцерп

ад шэрасці будняў нам робіцца, і адкуль

бяздумны і дзікі наш крык, ціхі шэпат,

з плачам і смехам адразу, калі, пераможаныя,

здаёмся на літасць або на бязлітаснасць,

убачыўшы яркі прамень, прамень, прамень!

Мы далёка не лічым сябе дасканалымі,

і ўсё-такі: нешта павінна ў нас быць.

Штосьці, недзе, напэўна. Адкрыць толькі трэба.

Бо калі разабрацца і ўдумацца ўрэшце:

наша зямля, на якой мы жывём,— гэта зорка.

СВЯТЛАНА МАКАРАВІЧ

ДЗЕНЬ

Шырока расплюшчана вока дня.
Мая радасць у ім адсвечвае.

На ўзлессі зацвіў кізіл.
Пяюць ручайкі ад шчасця.
У гліне — сляды-капыткі казулі.
На прагаліне маладыя лісіцы
з хвастамі пушыстымі, як памяло,
з абадкамі ў вачах залатымі,
скачуць і торкаюцца мордачкамі
у сапрэлы лісцвяны дол.

Пад набухлай карою дрэў
чую хіхат зялёных кропель,
што вядуць падарожжа ўгору.

Мне ўсё роўна,
што робіцца ў хатах старых —
заўтра зноў я прачнуся
ў сонцы.

БІАГРАФІЧНЫЯ ДАВЕДКІ І ЗАЎВАГІ

Францэ Прэшэрн (1800—1849)

Вялікі славенскі паэт эпохі рамантызму, заснавальнік сучаснай славенскай літаратуры. Нарадзіўся ў сяле Врба ў сялянскай сям'і. Гімназію закончыў у Любляне, юрыдычны факультэт універсітэта ў Вене. Працаваў памочнікам адваката, адвакатам. Супрацоўнічаў у часопісе «Крайнская пчолка», у газеце «Навіны». Першы верш апублікаваў у 1827 годзе. У 1833 годзе былі выдадзены «Газелы», у 1834 — «Вянок санетаў», прысвечаны каханай паэта Юліі Прыміцовай. У 1836 годзе выйшла паэма «Хрышчэнне на Савіцы», у 1847 — зборнік вершаў «Паэзія». Апошнія буйнейшыя выданні Прэшэрна ў Славеніі: «Збор твораў» у двух тамах (1965—1966), «Збор твораў» (1969). Паэзія Прэшэрна перакладзена на многія мовы свету.

Святы Марка — касцёл святога Марка ў Врбе, непадалёк ад роднай хаты паэта.

Фран Леўстык (1831—1887)

Паэт, празаік, крытык, мовазнаўца, нацыянальны ідэолаг і выдатны культурны дзеяч. Нарадзіўся ў сяле Сподне Рэце ў сялянскай сям'і. Пасля люблянскай гімназіі вучыўся ў духоўнай семінары ў Чэхіі, але не закончыў з-за козняў выкладчыка закона божага. Пераехаў у Вену, дзе вывучаў славянскую філалогію ва універсітэце. Усё жыццё пражыў у нястачы і беднасці. На ўласны літаратурны заробак выдаў у 1854 годзе зборнік «Вершы», амаль увесь тыраж якога дваццаць гадоў ляжаў пад забаронай. Больш ніводнага зборніка выдаць не змог. Рэдагаваў газеты «Напрэй» і «Паўліха» (абедзве закрыты аўстрыйскім урадам). Быў заклітым ворагам клерыкалаў у барацьбе за развіццё нацыянальнай культуры. Збор твораў у дзевяці тамах выдадзены ў 1948—1961 гг.

Сіман Енка (1835—1869)

Паэт і пражайк. Нарадзіўся ў сяле Падрэчча. Гімназію закончыў у Любляне. Нейкі час вучыўся на юрыдычным факультэце ў Вене, але з-за цяжкіх умоў жыцця вучобу кінуў і да сваёй ранняй смерці працаваў у прыватных юрыдычных канторах натарыусам, адвакатам. У 1865 годзе выдаў зборнік «Вершы» — адзіны пры жыцці. Кансерватыўная крытыка на зборнік была разгромнай, што падарвала сілы паэта і наблізіла смерць. Збор твораў Енкі ў двух тамах выйшаў у 1964—1965 гг.

Краіна — геаграфічны і этнаграфічны раён на поўдні Славеніі.

Есіп Стрытар (1836—1923)

Паэт, белетрыст, драматург, крытык і эсеіст. Нарадзіўся ў сялянскай сям'і ў сяле Падсмрэка. Закончыў гімназію ў Любляне, вывучаў класічную філалогію ў Венскім універсітэце, шмат падарожнічаў па Еўропе. На мяжы 60—70-х гадоў быў цэнтральнай постацю славенскага культурна-грамадскага жыцця. Рэдактар першага славенскага літаратурнага часопіса «Звон». У 1869 годзе выдаў зборнік «Вершы», у 1872 — «Венскія санеты», у 1891 — зборнік вершаваных мініяцюр «Дробязь». Збор твораў Стрытара ў дзесяці тамах выйшаў у 1953—1957 гг.

Сіман Грэгорчыч (1844—1906)

Нарадзіўся ў сяле Врсна, на паграніччы з Італіяй. Гімназію закончыў у Горыцы. Беднасць прымусіла паступіць у духоўную семінарыю. Доўгія гады службуў капеланам у Прымор'і, па стану здароўя службу пакінуў і жыў у нястачы. Быў вельмі ўразлівы і хваравіта перажываў ганенні з боку каталіцкай крытыкі. Першы зборнік «Паэзія» (1882) меў незвычайны поспех, быў названы «залатой кнігай», а яе аўтар — «горным салаўём». Пры жыцці выдаў яшчэ два зборнікі пад той жа назвай (1888, 1902), апошні, чацвёрты, выйшаў пасля смерці паэта (1908). Многія вершы Грэгорчыча сталі народнымі песнямі. Збор твораў у чатырох тамах выдадзены ў 1947—1951 гг.

Антон Ашкерц (1856—1912)

Паэт эпічнага складу. Нарадзіўся ў беднай сялянскай сям'і ў сяле Глыбока каля Рымскіх Топліц. Пасля гімназіі ў Цэлье, па волі бацькоў, атрымаў духоўную адукацыю ў Марыборы. Хутка пасварыўся з

вярхоўнымі царкоўнымі ўладамі, кінуў капеланскую службу і стаў архіварыусам у Любляне. Як паэт пачаў з лірыкі, але сцвердзіў сябе моцнай і яркай кнігай «Балады і раманы» (1890). Добра была прынята і другая кніга «Лірычныя і эпічныя вершы» (1896). Наступныя зборнікі (а іх было не менш дзесяці) гучалі ўсё слабей і слабей, хаця сам аўтар у гэта не верыў. Маладыя паэты, што складалі групу «славенскі мадэрн» (Цанкар, Жупанчыч, Кеттэ, Мурн), адхінуліся ад яго, што атруціла паэту апошнія дзесяцігоддзі жыцця. Творчасць Ашкерца востра сацыяльная і крытычная ў адносінах да грамадска-палітычнага ладу. Збор твораў у двух тамах выйшаў у 1946—1951 гг.

Мація Губец — правадыр паўстання славенскіх і харвацкіх сялян у 1572—1573 гг.

Славонцы — жыхары Славоніі, адной з гістарычных абласцей на тэрыторыі сучаснай Харватыі і Славеніі.

Антон Медвед (1869—1910)

Нарадзіўся ў горадзе Камнік. Па адукацыі — духоўнік. Вядомы перш за ўсё як драматург. Першы зборнік «Паэзія» выдаў у 1906 годзе, другі — пад гэтай жа назвай — у 1909.

Іван Цанкар (1876—1918)

Нарадзіўся ў горадзе Верхнік. Адукацыю атрымаў у Вене, дзе пражыў адзінаццаць гадоў. Вельмі рана стаў прафесіянальным літаратарам. Вершы пісаў толькі ў маладосці. Адзін з пачынальнікаў новай славенскай паэзіі («славенскі мадэрн»). У 1899 годзе выдаў зборнік «Эротыка», дзве трэція тыражу якога біскуп Егліч скупіў і спаліў «з-за амаральнасці». У 1902 годзе выйшла другое, дапоўненае і папраўленае выданне — з пункту гледжання пастыраў «яшчэ горшае». Цанкар — буйнейшы славенскі прэзаік, драматург, крытык. Збор твораў у дзесяці тамах выйшаў у 1951—1959 гг.

Драгацін Кеттэ (1876—1899)

Нарадзіўся ў сяле Прэм, на поўдні Славеніі, у сям'і настаўніка і арганіста. Гімназію закончыў у Новым Месце. Яшчэ ў дзяцінстве асірацеў. На вайскавай службе прастудзіўся, захварэў на сухоты і памёр у зусім маладым узросце. Першай кнігі не дачакаўся — яна выйшла пасля смерці паэта ў 1900 годзе («Паэзія»). Збор твораў у двух тамах выйшаў у 1949 годзе.

Morituri (лац.) — асуджаныя на смерць; тыя, што рашылі памерці.

Отан Жупанчыч (1878—1949)

Вялікі нацыянальны паэт. Нарадзіўся ў сяле Вініца ў сям'і гандляра. Закончыў філасофскі факультэт у Вене. Шмат падарожнічаў, быў хатнім настаўнікам у Германіі, загадчыкам літаратурнай часткі і дырэктарам Славенскага народнага тэатра ў Любляне. У 1938 годзе стаў членам Славенскай Акадэміі Навук і Мастацтва. У гады Другой сусветнай вайны ўдзельнічаў у антыфашысцкім руху. Пасля вайны — член Прэзідыума Народнай скупшчыны Славеніі. Цэлыя дзесяцігоддзі аж да смерці быў буйнейшай постацю ў славенскай літаратуры XX веку. Першы зборнік «Чаша захаплення» выйшаў у 1899 годзе. Пасля былі зборнікі «Праз поле» (1904), «Маналогі» (1908), «На зары Відава дня» (1920), «Барвінак пад снегам» (1945). Выдаў таксама некалькі зборнікаў паэзіі для дзяцей. Вельмі шмат перакладаў паэзіі і прозы з іншых моў. Збор твораў у пяці тамах выйшаў у 1936—1950 гг.

Мань — па ўяўленню старажытных рымлян — душы нябожчыкаў, якія ўшаноўваліся як боствы.

Абавязак свой ведаеш, паэт? — верш быў надрукаваны ў падпольным органе славенскага народна-вызваленчага фронту ў верасні 1941 г.

Есіп Мурн (1879—1901)

Нарадзіўся ў Любляне. Быў незаконным сынам служанкі, і гэта зрабіла яго лёс трагічным. Нейкі час быў студэнтам Венскай эксартнай акадэміі, адтуль перабраўся ў Прагу на юрыдычны факультэт, але таксама задавальнення не знайшоў; пазбаўлены стыпендыі, апынуўся ў цяжкім становішчы і нажыў сучоты. Вярнуўся ў Любляну, працаваў стэнаграфістам і пісарам і памёр на 23-м годзе жыцця. Зборнік «Песні і раманы» быў выдадзены сябрамі ў 1903 годзе — аўтару ўбачыць яго не давялося. Збор твораў у двух тамах выйшаў у 1954 годзе. Многія творы падпісваў Мурн-Аляксандраў.

Ян святы — міфічны хрысціянскі святы Іаан Хрысціцель, царкоўнае свята ў яго гонар супадала з язычніцкім святам Купалле.

Алойз Граднік (1882—1967)

Нарадзіўся ў сяле Медана, у сям'і шаўца і швачкі.

Гімназію закончыў у Горыцы, юрыдычны факультэт — у Вене. Працаваў суддзёй. Друкавацца пачаў у 1902 годзе. Першая кніга «Знічкі» выйшла ў 1916 годзе. Затым былі зборнікі «Дарога смутку» (1922), «De profundis» (1926), «Светлая самота» (1932), «Вечныя крыніцы» (1938), «Залатыя ўсходцы» (1940), «Бог і мастак» (1943), «Кроў, якая п'яе» (1944), «Песні аб Майі» (1944), «Прыморскія саветы» (1952), «Арфа пад ветрам» (1954), «Выбраныя творы» (1968). Аўтар шматлікіх паэтычных перакладаў, асабліва — з еўрапейскай і сусветнай класікі.

Крас — геаграфічная вобласць на паўднёвым захадзе Славеніі.

Трыглаў — самая высокая вяршыня ў Югаславіі, уваходзіць у сістэму Юлійскіх Альпаў.

Соча — рака на захадзе Славеніі, упадае ў Адрыятычнае мора.

З лугоў панонскіх — Панонія — гістарычная паўднёваславянская вобласць, частка якой — у складзе сучаснай Славеніі.

Трубар, Прымаж (1508—1586) — вялікі славенскі асветнік, першадрукар, буйнейшая постаць славенскай Рэфармацыі.

Ад Трыглава да Кольны — ад паўночных да паўднёвых межаў краіны.

Лілі Нові (1885—1958)

Нарадзілася ў Грацы. Працавала выкладчыцай. Пры жыцці выдала кнігу вершаў «Цёмныя дзверы» (1941), пасля смерці выйшаў зборнік «Скляпенні» (1959). Перакладчыца славенскай паэзіі на нямецкую мову.

Павел Голя (1887—1959)

Нарадзіўся ў сяле Трэбне. У маладосці — афіцэр аўстра-венгерскай арміі, у часы Першай сусветнай вайны перайшоў са сваёй часцю на бок рускіх, паўны час жыў у Маскве. Працаваў дырэктарам тэатра драмы ў Белградзе і Любляне. Аўтар некалькіх п'ес. У 1953 годзе выбраны членам Славенскай Акадэміі Навук і Мастацтва. Зборнікі вершаў: «Песні пра золатавалосых» (1921), «Вячэрні спеўнік» (1921), «Вершы» (1936), «Выбраныя вершы» (1951).

Іга Грудзен (1893—1948)

Нарадзіўся ў Набрэжыне каля Трыесту (цяпер

у Італіі). Гімназію закончыў у Горыцы. Вывучаў права ў Вене, Грацы і Празе. Удзельнік Першай сусветнай вайны. Працаваў адвакатам у Любляне. У 1942 годзе трапіў у фашысцкі канцлагер. Аўтар зборнікаў паэзіі «Нарцыс» (1920), «Прыморскія песні» (1920), «Дванаццатая гадзіна» (1939), «На выгнанні» (1945), «Сэрца паэта» (1946).

Міран Ярц (1900—1942)

Нарадзіўся ў Чарномелі. Гімназію закончыў у Новым Месце. Вывучаў славістыку і раманістыку ва універсітэтах Загрэба і Любляны. Працаваў банкаўскім службоўцам. У 1942 годзе акупанты везлі яго на катаргу, цягнік адбілі партызаны, і Ярц стаў партызанам. Загінуў у баі з італьянскімі фашыстамі. Аўтар зборнікаў «Чалавек і ноч» (1927), «Лістападаўскія песні» (1936), «Лірыка» (1940).

Тоне Сялішкар (1900—1969)

Нарадзіўся ў Любляне. Закончыў настаўніцкую семінарыю, працаваў у школе. У гады вайны — начальнік аддзела прапаганды брыгады, пазней — дырэктар рэдактар партызанскіх выданняў. Аўтар зборнікаў вершаў «Трбоўле» (1923), «Песні чакання» (1937), «Вораг» (1944), «У абдымках радзімы» (1947), «Вершы і песні», (выбранае, 1951). Аўтар некалькіх апавесцяў і раманаў.

Антон Воднік (1901—1965)

Нарадзіўся ў Падуціку каля Любляны. Па прафесіі — гісторык мастацтва. Працаваў рэдактарам, прафесарам. Выдаў зборнікі паэзіі «Журботныя рукі» (1922), «Пярэдадні» (1923), «Праз сады» (1941), «Срэбраны рог» (1948), «Залатыя кругі» (1952), «Голас цішыні» (1959), «Сонечныя млыны» (1964).

Срэчка Косавел (1904—1926)

Нарадзіўся ў Сежане на Красе. Закончыў гімназію ў Любляне. Вывучаў славістыку, раманістыку і філасофію ў Люблянскім універсітэце. Быў рэдактарам маладзёжнага сацыялістычнага часопіса «Младзіна», уваходзіў у групу рэвалюцыйных паэтаў. Памёр ад менінгіту на 23-м годзе жыцця. Першыя вершы апублікаваў у 1922 годзе. Збіраўся выдаць зборнік «Залаты човен», але не паспеў. У 1927 годзе, па смерці, выйшаў зборнік «Вершы». Шмат разоў выходзілі выбраныя творы. У 1967 годзе — зборнік канструктыўных

ных вершаў паэта «Інтэгралы». Косавел — буйнейшы прадстаўнік левага крыла славенскага імпрэсіянізму.

Эдвард Коцбек (1904)

Нарадзіўся ў сяле Святы Юры. Па прафесіі — настаўнік. У гады вайны быў членам Выканаўчага камітэта. Вызваленчага Фронту, па вайне — намеснікам старшыні Прэзідыума Народнай Рэспублікі Славеніі. Вядомы як навеліст, эсеіст і мемуарыст. Выдаў два зборнікі вершаў: «Зямля» (1934), «Страх» (1963).

Міле Клопчыч (1905)

Нарадзіўся ў Францыі, у гарадку Л'Опіталь, у сям'і шахцёра. Вучыўся ў рэальным вучылішчы ў Любляне. Працаваў сакратаром Славенскага літаратурнага таварыства (Маціцы Славенскай), пазней — дырэктарам выдавецтва і драмтэатра ў Любляне. У 20-я гады — буйнейшы прадстаўнік пралетарскай паэзіі ў Славеніі. Неаднаразова арыштоўваўся за рэвалюцыйную дзейнасць. Аўтар зборнікаў вершаў «Аковы ў полымі» (1924), «Простыя песні» (1934) і шматлікіх перакладаў з рускай, нямецкай і іншых моў.

Цэкін — залатая манета, залатоўка.

Божа Вадупак (1905)

Нарадзіўся ў Любляне. Закончыў філасофскі і юрыдычны факультэт Люблянскага універсітэта. Працаваў настаўнікам, адвакатам. Парваў з каталіцызмам і высмеяў яго ў зборніку вершаў «Адчараваны свет» (1939). Удзельнічаў у народна-вызваленчай барацьбе. Навуковы супрацоўнік Славенскай Акадэміі Навук і Мастацтва, аўтар некалькіх гісторыка-літаратурных і мастацтвазнаўчых прац. Перакладчык еўрапейскай і амерыканскай паэзіі. «Выбраныя вершы» выйшлі ў 1966 годзе.

Ежэ Удовіч (1912)

Нарадзіўся ў сяле Цркніца. Па прафесіі настаўнік. Удзельнік народна-вызваленчай барацьбы. Аўтар зборніка вершаў «Люстэрка сну» (1961). Вядомы як празаік і перакладчык.

Мапей Бор (1913)

Паэт, драматург, раманіст і перакладчык. Сапраўднае імя і прозвішча — Уладзімір Паўшыч. Нарадзіўся ў Гргары каля Горыцы. Гімназію закончыў у Цэлье. Вывучаў славістыку ў Люблянскім універсітэце. Пра-

цаваў дырэктарам драмтэатра. Прафесар. У 1942 годзе выдаў зборнік вершаў «Бурай адолеем буру» — бадай ці не першы ва ўсёй акупаванай Еўропе нелегальны зборнік антыфашысцкай паэзіі. Пазней выйшлі зборнікі «Вершы» (1946), «Плюшч над прорвай» (1951), «Белая вада» (паэма, 1950), «След нашых ценяў» (1958), «У летніх травах» (выбранае, 1963), «Па снезе ідзём, па снезе» (1963), «Вершы» (1969).

Багаміл Фатур (1914)

Нарадзіўся ў Прэме, на поўдні Славеніі. Па прафесіі настаўнік. Удзельнік народна-вызваленчай барацьбы. Аўтар «Кнігі лірыкі» (1947) і інш.

Цэне Выпотнік (1914—1972)

Нарадзіўся ў сяле Загор'е. Закончыў філасофскі факультэт у Любляне. У гады вайны быў інтэрніраваны італьянскімі фашыстамі. Пасля вайны працаваў літаратурным рэдактарам. Зборнік вершаў «Адзінокае дрэва» выдаў у 1956 годзе.

Францэ Філіпіч (1919)

Нарадзіўся ў Любляне. Прафесіянальны літаратар. Аўтар зборнікаў «Навальнічныя гады» (1949), «Птушкі ляцяць удалячынь» (1960), «Неба для прагных вачэй» (1965).

Францэ Касмач (1922)

Нарадзіўся ў Любляне. Па прафесіі кінарэжысёр. Удзельнік народна-вызваленчай барацьбы. Аўтар зборнікаў «Абрысы нашага паходу» (1946), «Курэнт і смерць» (1950), «Дом у сусвеце» (1963).

Карэл Дзястоўнік-Каюх (1922—1944)

Нарадзіўся ў Шоштані. З гімназіі быў выключаны за рэвалюцыйную дзейнасць. Байцом 14-й дывізіі Народна-вызваленчай арміі загінуў у баі з фашыстамі. Першы зборнік «Вершы» выйшаў у 1943 годзе, другі — пад гэтай жа назвай — у 1944. Аднатомны «Збор твораў» выдадзены ў 1965 годзе.

Петар Левец (1923)

Нарадзіўся ў Згорнім Тухіне. Удзельнік народна-вызваленчай барацьбы. Аўтар кніг паэзіі «Крокі ў свабоду» (1945) і «Зялёны вал» (1954).

Іван Мінаці (1924)

Нарадзіўся ў Славенскіх Коніцах. Вывучаў славістыку ў Люблянскім універсітэце. Аўтар зборнікаў

«З дарогі» (1947), «А вясна прыйдзе» (1955), «Некага трэба любіць» (1963), «Боль неперажытага» (1970), «Вершы» (1971).

Цірыл Злобец (1925)

Нарадзіўся ў вёсцы Поніква на Красе. Па прафесіі радыёжурналіст. Аўтар зборнікаў «Вершы чатырох» (1953, разам з Паўчэкам, Менартам і Ковічам), «Збеглае дзяцінства» (1957), «Каханне» (1958), «Наш аазіс» (1964), «Песні гневу і любові» (1968), «Дзівосная прыгода» (1971).

Лойзе Кракар (1926)

Нарадзіўся ў Семічы. Па адукацыі славіст. У час вайны знаходзіўся ў канцлагеры. Аўтар зборнікаў «На ўздыме маладосці» (1949), «Цвет палыну» (1962), «Сярод шукальнікаў перлаў» (1964), «Ноч, даўжэйшая за надзеі» (1966), «Крык» (1968), «Адданасць» (1970).

Тоне Паўчэк (1928)

Нарадзіўся ў Любляне. Працаваў рэдактарам тэлебачання. Аўтар зборнікаў «Вершы чатырох» (1953, разам з Менартам, Злобецам і Ковічам), «Сны прадаўжаюць жыць» (1958), «Запалонены акіян» (1964), «Запіскі» (1972).
Аўтар некалькіх зборнікаў вершаў для дзяцей.

Янез Менарт (1929)

Нарадзіўся ў Марыборы. Працаваў рэдактарам тэлебачання. Аўтар зборнікаў «Вершы чатырох» (1953, разам з Паўчэкам, Злобецам і Ковічам), «Першая восень» (1955), «Газетныя вершы» (1960), «Белая казка» (паэма, 1963), «Семафоры маладосці» (1963), «Сярэдневяковыя балады» (1973).

Дане Зайц (1929)

Нарадзіўся ў сяле Згорня Яворшыца. Па прафесіі бібліятэкар. Выдаў кнігі паэзіі «Выпаленая трава» (1958), «Мова зямлі» (1961), «Рукі дзіцяці» (драма ў вершах, 1963), «Знішчальнікі гадзюк» (1968).

Грэгар Стрніша (1930)

Нарадзіўся ў Любляне. Прафесіянальны літаратар. Аўтар зборнікаў «Мазаіка» (1959), «Адысей» (1963), «Зоры» (1965), «Аднарог» (драма ў вершах, 1967), «Жолуд» (1972), «Палярная зорка» (1974).
«Вока» (1974).

Каеган Ковіч (1931)

Нарадзіўся ў Марыборы. Па прафесіі літаратурны рэдактар. Выдаў зборнікі «Вершы чатырох (разам з Паўчэкам, Злобцам і Менартам, 1953), «Заўчасны дзень» (1956), «Карэнні ветру» (1961), «Агоньвада» (1965).

Вена Таўфер (1933)

Нарадзіўся ў Любляне. Прафесіянальны літаратар. Аўтар зборнікаў «Свінцовыя зоры» (1959), «Вязень свабоды» (1963), «Практыкаванні і задачы» (1969), «Дадзеныя» (1972).

Францэ Форстнерыч (1933)

Нарадзіўся ў вёсцы Пабрэжка каля Птуя. Па прафесіі журналіст. Аўтар зборнікаў «Зялёная турма» (1961), «Доўгае лета» (1968).

Саша Вегры (1934)

Сапраўднае імя і прозвішча Альбіна Дабершак. Нарадзілася ў Белградзе. Вывучала гісторыю мастацтва. Аўтар кніг «Месячны конь» (1959), «Намытая здабыча» (1961), «Снедаю ў абдымках» (1967).

Янез Юван (1936)

Нарадзіўся ў вёсцы Брэг на Саве каля Краню. Аўтар зборніка вершаў «Утоплены месяц» (1965).

Марыян Крамбергер (1938)

Нарадзіўся ў Марыборы. Закончыў філасофскі факультэт у Любляне. Працуе літаратурным рэдактарам. Аўтар зборніка «Вершы 1961» (1962). Вядомы як крытык і празаік.

Святлана Макаравіч (1939)

Нарадзілася ў Марыборы. Выдала зборнікі вершаў «Змярканне» (1964), «Ноч на Яна» (1968), «Жанчына-палын» (1974).

ЗМЕСТ

Песні з далоняў Трыглава. *Ніл Гілевіч* 3

ФРАНЦЭ ПРЭШЭРН

Меў шмат надзей... 7
 Куды? 8
 Загады 9
 Незаконная маці 10
 Салдацкая песня 11
 Калі вучоны лекар пэўна знае 13

З нізкі «Санеты няшчасця»

*** О Врба, кут мой родны, сэрцу мілы... 14
 *** Вандроўніка ў пустыні ноч застала... 14
 *** Дуб, звалены зімовым ураганам... 15
 *** Жыццё — турма, час — кат у ёй бяз-
 душны... 15

ФРАН ЛЕЎСТЫК

Песням 17
 Наша няшчасце 18
 Ворагам 19

СИМАН ЕНКА

З нізкі «Малюнкi»

*** Ружа маладая... 21
 *** Любую дачушку... 21
 *** Там, у полі роўным... 22
 *** Сярод сосен цёмных... 22
 *** Сумны ў чыстым полі... 23
 *** Свой палац надзейна... 23
 Траякае няшчасце 25
 Гісторыя Славені 26
 Млынарка 27

ЁСІП СТРЫТАР

Сонцу	30
З нізкі «Венскія санеты»	
*** Славенцаў племя, ты пашаны варта...	31
Што чакаць?	32
З цыкла «Дробязь»	33
З цыкла «Крапіва»	34

СИМАН ГРЭГОРЧЫЧ

Чыстай кроўю майго сэрца	35
Мой чорны плашч	36
Наш дом (Аб'яднаная Славенія)	38

АНТОН АШКЕРЦ

Каранацыя ў Заграбе	40
Перавозчык	44

АНТОН МЕДВЕД

Пакутнік	46
--------------------	----

ІВАН ЦАНКАР

*** Ты прайшла ля маёй хаты міма...	47
*** Дзе і калі маладосць прамільгнула...	48
Урачыстасць у Варшаве	49

ДРАГАЦІН КЕТТЭ

На плошчы	51
На бацькавай магіле	53
Morituri	54

ОТАН ЖУПАНЧЫЧ

Дэвіз	55
Хто цяпер?..	56
Манам Ёсіпа Мурна-Аляксандрава	57
Песня цвікароў	59
Наша пісьмо	61
Мужнасць	64
Абавязак свой ведаеш, паэт?	65
Рэквізіцыя	66
На помнік заложнікам	68

ЁСІП МУРН

Купальскай ноччу	69
Ледзь пачне ў гаях цямнець	70
Зімовая песня	71

Палын	72
Песня	73
Не пайду я між палян	74
АЛОЙЗ ГРАДНІК	
Маці	75
О птахі дробныя душы маёй	76
Наша слова	77
Трубар	78
Селянін гаворыць богу	79
Апошні госць	80
ЛІЛІ НОВІ	
Зорка	81
ІГА ГРУДЗЕН	
*** Што ты праяш пра любоў нам, паэт?.. . . .	82
ПАВЕЛ ГОЛІА	
Пані	83
Marche fun ebre (пахавальны марш)	84
МІРАН ЯРЦ	
Карусель	86
ТОНЕ СЯЛІШКАР	
Вось так і з намі	88
АНТОН ВОДНІК	
Песня аб смерці	89
СРЭЧКА КОСАВЕЛ	
Сосны	91
Бачу: ты крочыш, маці...	92
Песня	93
Сівая бабуля за вёскай	94
Стома	95
Як нарастанне	96
Чую	97
ЭДВАРД КОЦБЕК	
Хто я?	98
МІЛЕ КЛОПЧЫЧ	
Тры жаданні дзіцяці	99

БОЖА ВАДУШАК	
Справядлівасць	100
Як Праметэя род няўрымсны	101
ЕЖЭ УДОВІЧ	
Апошняя хвіліна	102
Люстэрка сну	103
МАЦЕЙ БОР	
Белая ціша	104
Чорныя людзі	105
БАГАМІЛ ФАТУР	
Кроў	106
ЦЭНЕ ВЫПОТНІК	
Ранак самотнага рыбака	107
ФРАНЦЭ ФІЛПІЧ	
Рака, якой ужо няма	108
ФРАНЦЭ КАСМАЧ	
Вясна	110
КАРЭЛ ДЗЯСТОЎНІК-КАЮХ	
Славенская песня	111
Матцы забітага партызана	112
ПЕТАР ЛЕВЕЦ	
Пасля паходу	113
ІВАН МІНАЦІ	
З той пары, як ведаю яе	114
Некага трэба любіць	115
ЦІРЫЛ ЗЛОБЕЦ	
Вечар	116
Дзверы	117
ЛОЙЗЕ КРАКАР	
Аўтапартрэт	118
*** А Калумб плыве ўсё далей...	119
ТОНЕ ПАЎЧЭК	
Просьба	120
Верш пра зоркі	121

ЯНЕЗ МЕНАРТ

Скібка хлеба	122
Малюнак на сталё	123
Алегорыя	124

ДАНЕ ЗАЙЦ

Вялікі чорны бык	125
Палонны воўк	126
Вера	127
Чорны хлопчык	128

ГРЭГАР СТРНІША

Вячэрняя казка	130
Жрацы	131
Прытча пра радыску	132

КАЕТАН КОВІЧ

Зялёны ветразь	133
Агоньвада	134
Робаты	135
Будую	136

ВЕНА ТАЎФЕР

Заложнікі	137
---------------------	-----

ФРАНЦЭ ФОРСТНЕРЫЧ

За птушкамі	139
-----------------------	-----

САША ВЕГРЫ

Дух тлеючага вогнішча мяне п'яніць	140
--	-----

ЯНЕЗ ЮВАН

Рапак	142
-----------------	-----

МАРЫЯН КРАМБЕРГЕР

Шукальнікі	143
----------------------	-----

СВЯТЛАНА МАКАРАВІЧ

Дзень	144
-----------------	-----

Біяграфічныя даведкі і заўвагі	145
--	-----

М 35 **Маці мая, Славенія. Зборнік. Пераклад са
славенскай. Мн., «Маст. літ.», 1976.**

176 с. з іл. (Паэзія народаў свету).

Зборнік «Маці мая, Славенія» знаёміць беларускага чы-
тача з самабытнай і таленавітай паэзіяй Сацыялістычнай
Рэспублікі Славеніі — адной з шасці суверэнных рэспублік
Югаславіі.

70404-120
М М 302(05)-76 134-76

И (Словенск)

На беларуском языке

МАТЬ МОЯ, СЛОВЕНИЯ

Сборник

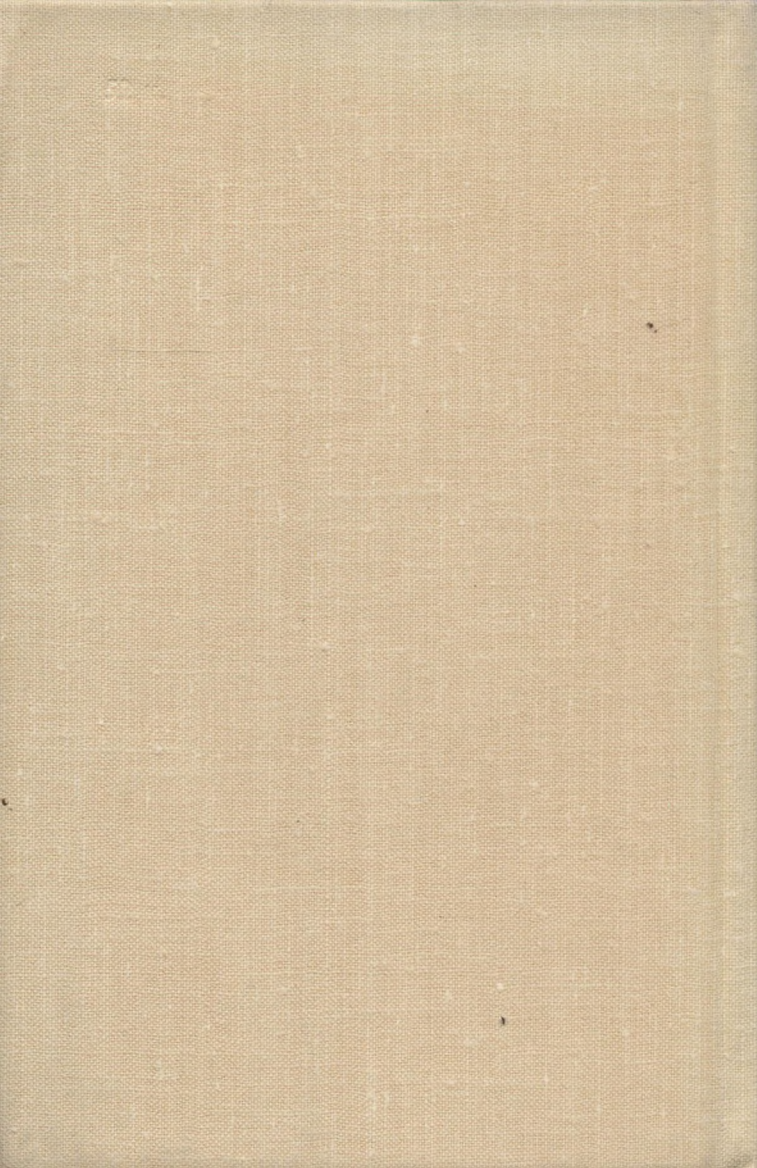
На франтыспісу: Манумент «Жыццё акупаванай Любляны»

Рэдактар Р. І. Барадулін. Вокладка Г. Ф. Клікушына. Мастац-
кі рэдактар Л. Я. Прагін. Тэхнічны рэдактар Л. М. Шлапо.
Карэктар Л. С. Мануленка.

Здадзена ў набор 25/ХІІ 1975 г. Папн. да друку 23/ІІІ 1976 г.
Тыраж 2 000 экз. Фармат 70×90¹/₃₂. Папера афс. № 2.
Ум. друк. арк. 6,43. Ул.-выд. арк. 5,26. Зак. 2903. Цана
52 кап.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта
Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі
і кніжнага гандлю. Мінск, Савецкая, 19.

Паліграфічны камбінат імя Я. Коласа Дзяржаўнага камітэта
Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфі-
і і кніжнага гандлю. Мінск, Чырвоная, 23.

МАЛЛИ АМАРА, СЛАНБЕР РИТОН